

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Lucie Hlavová

**POROVNÁNÍ ČESKÉ A NĚMECKÉ ÚPRAVY
SMLUVNÍHO ZASTOUPENÍ S PŘIHLÉDNUTÍM
K NAVRHOVANÉ ÚPRAVĚ V NOVÉM
OBČANSKÉM ZÁKONÍKU**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Katedra: Občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 12. března 2009

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

V Praze 12. března 2009

Lucie Hlavová

Poděkování

Děkuji panu prof. JUDr. Janu Dvořákovi CSc., vedoucímu mé diplomové práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování. Zároveň děkuji panu prof. Dr. Peteru Huberovi, Johannes Gutenberg Universität Mainz, za připomínky a odborné rady k německé právní úpravě. Konečně děkuji také Česko-německému fondu budoucnosti, který mi umožnil dvousemestrální studijní pobyt na Johannes Gutenberg Universität Mainz a bez jehož finanční pomoci by tato diplomová práce nevznikla.

V Praze 12. března 2009

Lucie Hlavová

Předmluva

Rozhodnutí o přijetí nového občanského zákoníku vytvořilo prostor pro novou formulaci a pojetí základních institutů soukromého práva, mezi nimiž má smluvní zastoupení své nepostradatelné místo. S ohledem na široký záběr inspiračních zdrojů, který neopominul ani současný vývoj na poli evropského soukromého práva, se daly očekávat mnohé změny k lepšímu či zcela nové úpravy odpovídající základnímu právu člověka utvářet si svobodně svoji privátní sféru a zároveň také potřebě ochrany dobré víry třetích osob.

Tato diplomová práce je zaměřena právě na zkoumání institutu smluvního zastoupení, nikoli však izolovaně v českém právu, ale právě s ohledem na významné zahraniční úpravy. Platnou úpravu smluvního zastoupení v českém občanském právu porovnává s úpravou německou, protože tomuto právnímu institutu věnuje značnou pozornost – na vědecké i praktické aplikační úrovni. Navrhovanou úpravu v budoucím občanském zákoníku kromě toho konfrontuje také s významným evropským dokumentem, který lze vnímat jako krok k možnému evropskému občanskému zákoníku.

Ke komparativní metodě jsem přistoupila ze dvou důvodů. Jednak oproti výlučnému zkoumání národní úpravy umožňuje skutečně kritický pohled na danou problematiku a zároveň nabízí alternativní řešení právní úpravy.

Právní předpisy uvedené či citované v této práci jsou vždy míněny ve znění pozdějších předpisů a pro německé zákony jsou použity oficiální (úřední) zkratky. Internetové zdroje jsou použity ve znění ke dni uzavření rukopisu, tj. k 12. březnu 2009.

OBSAH

1	POJEM A VÝZNAM SMLUVNÍHO ZASTOUPENÍ	1
1.1	Právní institut smluvního zastoupení.....	1
1.2	Exkurz do historie.....	2
2	SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ V PLATNÉM ČESKÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU.....	3
2.1	Občanský zákoník v českém soukromém právu.....	3
2.2	Soukromoprávní úpravy zastoupení a druhy zastoupení.....	5
2.3	Zastoupení na základě plné moci.....	7
2.4	Předpoklady platného smluvního zastoupení a zásada zřejmosti.....	10
2.5	Plná moc	12
2.6	Právní účinky smluvního zastoupení.....	15
2.7	Překročení plné moci a nezmocněné jednání.....	16
3	SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ V NĚMECKÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU.....	18
3.1	Zastoupení a jiné formy účastenství třetích osob.....	18
3.2	Zásady smluvního zastoupení a podmínky platného smluvního zastoupení.....	20
3.3	Plná moc	21
3.4	Právní účinky smluvního zastoupení.....	27
3.5	Jednání zástupce bez plné moci.....	28
3.6	Právní úkony učiněné se sebou samým	30
4	POROVNÁNÍ NĚMECKÉ ÚPRAVY SE STÁVAJÍCÍ ČESKOU.....	31
4.1	Odborná literatura	31
4.2	Právní komparace	32
5	SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ V RÁMCI EUROPEIZACE SMLUVNÍHO PRÁVA	37
6	SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ V NÁVRHU ČESKÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	41
6.1	Pojetí, východiska a průběh zpracování nového zákoníku.....	41
6.2	Navrhovaná úprava s připomínkami k současné úpravě	43
6.3	Porovnání navrhované úpravy s BGB a DCFR	46
6.4	Zhodnocení navrhované úpravy.....	50
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	51
7.1	Knihy	51
7.2	Články.....	52
7.3	Judikatura.....	52
7.4	Ostatní.....	53

1 POJEM A VÝZNAM SMLUVNÍHO ZASTOUPENÍ

1.1 Právní institut smluvního zastoupení

Smluvní zastoupení je nepostradatelným právním institutem každé moderní právní kultury. Umožňuje fungování právního styku v případech, kdy subjekty práva z nejrůznějších důvodů nemohou nebo nechtějí samy provádět právní úkony, tedy projevy vůle činit nebo přijímat. Je nástrojem, který umožňuje, aby právní úkon učinila jiná osoba, čímž rozšiřuje vlastní působnost každého. Je tedy významným aspektem autonomie vůle v soukromém právu.

Tento institut však nelze zaměňovat s jinými nástroji, kdy je jednání třetí osoby přiřítelné jiné osobě. Jedná se např. o osoby, která zprostředkovávají uzavření smlouvy – mají tedy svým jednáním přispět k danému právnímu úkonu, ale nejsou samy oprávněny ho učinit. Dalším příkladem je posel, který pouze předává již učiněný projev vůle a vystupuje tak jako „technický“ zprostředkovatel bez možnosti rozhodnout o daném právním úkonu.

Vedle smluvního zastoupení existuje další typ zastoupení, který je zpravidla nazýván zákonným. Zastupovány jsou tu zejména fyzické osoby, které se právního styku nemohou účastnit v důsledku svého duševního stavu nebo nedostatku věku, a dále právnické osoby, které jednají prostřednictvím svých orgánů.

Obsahem institutu smluvního zastoupení je konstrukce, dle které si jedna osoba – zastoupený (zmocnitel) – zvolí jinou osobu – zástupce (zmocněnce), která bude jednat. Všechny evropské státy pak více či méně jasněji rozlišují zastoupení podle toho, zda zástupce jedná jménem zastoupeného či nikoli a zda toto třetí osoba věděla nebo vědět musela.¹ Klasickým případem je přímé zastoupení, kdy zástupce jedná jménem (i neurčitého) zastoupeného a zakládá bezprostřední vztah mezi zastoupeným a třetí osobou. V případě nepřímého zastoupení naproti tomu zástupce jedná svým jménem a na účet zastoupeného; spíše než přímý vztah mezi zastoupeným a třetí osobou tak vedle sebe existují dva vztahy – jednak mezi zastoupeným a zástupcem, dále pak mezi zástupcem a třetí osobou. Většina zákoníků kontinentálního práva upravuje obecně pouze zastoupení přímé,² a proto bývá termín zastoupení vykládán ve smyslu zastoupení přímého.

Kromě toho je u smluvního zastoupení nutné důsledně rozlišovat tzv. vnitřní a vnější vztah. Vnější vztahem je vztah mezi zastoupeným a třetí osobou nebo mezi zástupcem a třetí osobou, který je zpravidla upraven ve všeobecných ustanoveních nebo v obecných ustanoveních

---

¹ BAR, Ch., ZIMMERMANN, R. *Grundregeln des Europäischen Vertragsrechts, Teile I und II*. Mnichov : Sellier, 2002, str. 226-228.

² Zvláštní ustanovení o nepřímém zastoupení obsahují občanské zákoníky Španělska, Itálie a Portugalska.

o závazkových vztazích, vnitřním pak vztah mezi zastoupeným a zástupcem, kterým se zabývá daný smluvní typ. Takto smluvní vztah diferencuje většina evropských kodifikací občanského práva a tam, kde toto členění není obsahem zákoníku,³ je dovozeno literaturou.⁴

1.2 Exkurz do historie

Sotva si lze představit, že by právní praxe v dnešní dynamické globální společnosti fungovala bez institutu smluvního zastoupení. Tento nástroj je však výsledkem dlouhého vývoje, který byl zakončen až v novověku, a proti jiným klasickým institutům nemá kořeny v antice.

Římskému právu byl institut smluvního zastoupení cizí. Vycházelo totiž ze zásady „alteri stipulari nemo potest“, a proto musel právní úkon činit každý osobně – jednání mělo právní účinky jen pro ty osoby, které se na něm podílely. Existovaly samozřejmě výjimky (např. velmi rozšířené nabývání práv pro osoby podřízené moci jiného), nebylo však možné, aby někdo jednal přímo s účinky pro jiného. Jediným způsobem, jak dosáhnout účinků zastoupení, bylo tzv. náhradnictví neboli nepřímé zastoupení, kdy právní účinky nastaly nejdříve pro zástupce a ten pak musel nabytá práva nebo závazky dalším právním úkonem převést na zastoupeného. Později se v římském právu vedle přímého ručení zástupce uznávalo subsidiární ručení zastoupeného, které mohlo být dosaženo tzv. adjektickou žalobou.

Ve středověku pak následovaly snahy o zmírnění římské zásady či o její úplné opuštění. Příkladem mohou být glosátoři, kteří ve 12. a 13. století uznávali určité formy zastoupení – např. notář jednal jako „servus publicus“ pro svého příkazce.

Na počátku procesu, který ve svém důsledku vedl k plnému uznání přímého zastoupení, stálo kanonické právo. To přímé zastoupení dovozovalo, avšak s následky naturální obligace (ta byla před křesťanskými soudy vynutitelná). Další posun přineslo v 16. století přirozené právo, které zejména díky velkému vlivu učení španělských právníků vedlo k odmítnutí římské zásady. Formulace, že jednání zástupce v rámci zástupčího oprávnění je přičitatelné pouze zastoupenému, byla poprvé zakotvena právě v přirozenoprávních kodifikacích na přelomu 18. a 19. století.

Dlouhý proces překonávání římské dogmatiky vyvrcholil v 19. století. Jedna teorie, jejímž původcem je Friedrich Carl von Savigny, pojímala osobu zástupce jako jakýsi prostředek, který je (pouze) nositelem vůle zastoupeného. Podle jiné teorie, kterou zastával zejména Bernhard Windscheid, však právě zástupce vytváří vůli a pouze právní účinky nastávají pro osobu zastoupeného. Nakonec se všeobecně rozšířila posledně jmenovaná tzv. reprezentativní

---

³ Jedná se o starší evropské kodifikace (např. francouzská a rakouská), které vycházely z římského práva.

⁴ BAR, Ch., ZIMMERMANN, R. *Grundregeln des Europäischen Vertragsrechts, Teile I und II*. Mnichov : Sellier, 2002, str. 225.

teorie. Ve druhé polovině 19. se prosadila myšlenka, že vztah mezi zástupcem a třetí osobou je nezávislý na vztahu mezi zastoupeným a zástupcem. Toto rozlišování vnitřního a vnějšího vztahu bylo poprvé uzákoněno ve všeobecném německém obchodním zákoníku (*Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch*) z roku 1861, poté jej převzalo švýcarské obchodní právo, německý občanský zákoník (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB⁵) z roku 1900 i ostatní pozdější kontinentální kodifikace soukromého práva.

2 SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ V PLATNÉM ČESKÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

2.1 Občanský zákoník v českém soukromém právu

Český právní řád se řadí do rodiny kontinentálního práva, které vychází z tradic římského práva a které v jednotlivých státech vykazuje podobné rysy. Na rozdíl od jiných právních řádů kontinentální Evropy byl však vývoj na území České republiky poznamenán politickými událostmi po druhé světové válce. Jejich výsledkem je zákonodárství, jehož stav je na poli soukromého práva „neudržitelný“⁶. Jedná se nejenom o roztržičnost právní úpravy a oddělování jednotlivých právních odvětvích, ale také o konkrétní právní regulaci, která neodpovídá pojetí člověka jakožto východiska pro privátní právo.

S ohledem na předmět této práce, který kromě právní komparace stávající české a německé úpravy smluvního zastoupení obsahuje také pojednání o rekodifikačních snahách tohoto institutu, považuji za nutné zmínit se stručně o vývoji soukromého práva na území České republiky, který si nakonec vyžádal přijetí nového civilního kodexu.

Celá sféra soukromého práva je v současnosti partikulárně upravena v jednotlivých kodifikacích, které často obsahují rozdílné pojetí stejných institutů, jindy na sebe odkazují nebo se vzájemně doplňují. Základním právní předpis představuje zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“, „zákoník“ nebo „OZ“). Ten navazuje na rakouskou právní úpravu, která u nás v podobě Všeobecného občanského zákoníku pro veškeré německé země dědičné (dále jen „obecný zákoník občanský“ nebo „o.o.z.“)⁷ platila od roku 1811 až do roku 1950.⁸ Významné

⁵ Bürgerliches Gesetzbuch ze dne 18. srpna 1896 s účinností od 1. ledna 1900.

⁶ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, str. 16.

⁷ *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie* (zkráceně ABGB) byl vyhlášen císařským patentem z 1. června 1811, č. 946 Sb.z.s. a účinnosti nabyl 1. ledna 1812. V českém jazyce vyšel v roce 1812 ve Vídni pod názvem Kniha všeobecných zákonů městských.

⁸ Na území Slovenské republiky rakouský ABGB až na výjimky neplatil (aplikovalo se uherské obyčejové právo) a celá právní úprava se tak vyznačovala dualitou českého a slovenského práva. Při rekodifikačních pracích za 1. republiky tak bylo jedním ze základních cílů vytvořit unifikovanou úpravu občanského práva. Vládní návrh, který byl dopracován v roce 1937, však kvůli dalšímu politickému vývoji nebyl přijat.

změny byly provedeny až v letech 1949 a 1950. Nejdříve bylo od občanského práva odděleno právo rodinné a poté bylo odvětví občanského práva rekodifikováno v duchu práva sovětského, s důrazem na socialistické vlastnictví a hospodářský plán. Občanský zákoník (tzv. střední kodex)⁹, kterým se unifikovalo právo na území celé Československé republiky, se soustředil pouze na úpravu majetkových práv a práv s ním souvisejících.¹⁰ Nedal prostor ani pracovní smlouvě, čímž byla umožněna budoucí samostatná úprava pracovního práva. Dalším milníkem bylo přijetí tzv. ústavy vítězného socialismu v roce 1960 a vytvoření nového právního řádu v letech 1963 až 1965, který vycházel z ideologie marxismu leninismu. Byly přijaty samostatné kodexy jednotlivých právních odvětví – občanského, hospodářského a zahraničního obchodu – a občanský zákoník tak fakticky ztratil svoji obecnou úlohu v rámci soukromého práva. Upravoval pouze majetkové a osobní vztahy v rámci uspokojování osobních potřeb občanů, a proto bylo občanské právo spojováno s přívlastkem „spotřebitelský“. V 80. letech byla přijata poměrně rozsáhlá novela, která reagovala na nedostatečnou či chybějící úpravu některých institutů, které si vyžádala praxe.¹¹ Celý tento desetiletý právní vývoj, který nás oddaloval od tradic kontinentálního práva, byl zastaven až převratem v roce 1989. Občanský zákoník byl ve světle nových společenských poměrů „nepoužitelný“¹² a přijetí změn bylo nevyhnutelné. Zejména vzhledem k časovým možnostem bylo rozhodnuto, že se tak má stát prostřednictvím dílčích pozměňujících zákonů. První obsáhlejší novelizace občanského kodexu byla provedena v roce 1991. Ta především změnila věcnou působnost zákoníku a posílila zásadu smluvní autonomie, dále byl v jejím důsledku zrušen zákoník mezinárodního obchodu a hospodářský zákoník, který byl nahrazen novým obchodním zákoníkem. Novelizace však „fakticky...významně přispěla ke konzervaci dosavadní koncepce socialistického právního systému v soukromoprávní oblasti a v různých směrech i k uchování ideologických stereotypů vlastních socialistickému občanskému právu“¹³.¹⁴ V průběhu 90. let a v prvních letech 21. století byl pak zákoník novelizován více než třicetkrát, mimo jiné s cílem přiblížit českou úpravu právu Evropské unie. Ve skutečnosti však došlo k „nedomyšlenostem, destabilizaci zákona a k právní nejistotě“¹⁵. O vypracování nového

---

⁹ Zákon č. 141 Sb. byl přijat 25. října 1950 a účinnosti nabyl 1. ledna 1951.

¹⁰ Jak podotýká důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, zatímco po obsahové stránce byl rekodifikovaný zákoník spíše veřejnoprávní normou zaměřenou na stát, po formální stránce se vyznačoval vysokou úrovní.

¹¹ Např. byl zaveden právní institut držby a kategorie relativní neplatnosti, rámcově bylo upraveno sousedské právo.

¹² DVORÁK, J. K některým otázkám vývoje občanského práva. In *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*. Praha : Karolinum, 2002, str. 242.

¹³ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, str. 8.

¹⁴ Ačkoli se totiž při novelizaci zohledňoval již přijatý zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR včetně usnesení předsednictva ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod č. 2/1993 Sb. a bylo přihlédnuto také k mezinárodní unifikaci, vycházely změny právě z některých ustanoveních občanského zákoníku z roku 1950.

¹⁵ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, str. 9.

občanského kodexu, který má ukončit tento „prozatímní a krátkodobý“¹⁶ stav, rozhodl až ministr spravedlnosti (Otakar Motejl) v roce 2000.

2.2 Soukromoprávní úpravy zastoupení a druhy zastoupení

Českou úpravu zastoupení nalezneme v několika zákonech, které se věnují jednotlivým odvětvím soukromého práva. Na tomto místě proto přehledně nastíním dané úpravy, zvláště pak druhy zastoupení a o těch významných pojednám podrobněji.

Občanský zákoník rozumí pod zastoupením v části první pouze zastoupení přímé. Charakterizuje ho jako jednání, z něhož vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému. Nepřímé zastoupení (někdy nazývané náhradnictví) obecně neupravuje vůbec, nicméně se s ním můžeme setkat u některých smluvních typů (např. u smlouvy o obstarání prodeje věci¹⁷).

Podle způsobu vzniku zastoupení pak zákoník v § 23 rozeznává zastoupení zákonné a smluvní. Do zákonného zastoupení zahrnuje případy vzniku ex lege (a to jak na základě samotného občanského zákoníku – např. § 145 mezi manželi nebo § 20 u právnických osob, tak na základě jiných zákonů – např. zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, dále jen „zákon o rodině“), a dále situace, kdy zastoupení uloží soud nebo jiný státní orgán svým konstitutivním rozhodnutím (např. osobám nezpůsobilým k právním úkonům nebo osobám, jejichž pobyt není znám). Tato legální konstrukce je však v odborné literatuře kritizována, neboť neodpovídá právě rozlišovacímu kritériu, když nepřesně směšuje dva různé právní tituly – zákon a rozhodnutí. Dále zákoník ve svých nemnoha ustanoveních v části I. (Obecná ustanovení) hlavě třetí (Zastoupení) upravuje smluvní zastoupení, které označuje jako zastoupení na základě plné moci. Kromě tohoto vnějšího vztahu se pak v části VIII. (Závazkové právo) hlavě osmé (Příkazní smlouva) věnuje smluvnímu typu, kterým může být založen vnitřní vztah mezi zastoupeným a zástupcem.

Další regulace smluvního zastoupení je zakotvena pro obchodní vztahy v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníku (dále jen „obchodní zákoník“), pro který však subsidiárně platí občanský zákoník. V oblasti zastoupení se aplikují ustanovení o zastoupení zákonném (např. obecné ustanovení o jednání statutárního orgánu ve věcech právnické osoby) i smluvním. Vedle toho však obchodní zákoník zná speciální úpravu – prokuru (zejména § 14 obchodního zákoníku). Ta zmocňuje ke všem právním úkonům, ke kterým dochází při provozování podniku (a to i k těm, u nichž by se jinak vyžadovala zvláštní plná moc) a je tak nejširší formou zastoupení v soukromém právu vůbec. Ze zákona se nevztahuje jen na zcizování a zatěžování

---

¹⁶ SOUKUP, L. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*. Praha : Karolinum, 2002, str. 243.

¹⁷ § 737 až 741 OZ.

nemovitostí, což však může být ujednáno smluvně. Prokura vzniká na základě písemného udělení plné moci, kterému předchází písemná zmocňovací dohoda¹⁸, účinná je však až zápisem do obchodního rejstříku. Obchodní zákoník dále klade požadavky na subjekty tohoto právního vztahu, když prokuru může udělit pouze podnikatel a pouze fyzické osobě. Rozsah oprávnění prokuristy je v zásadě neomezený, zmocnitel mu však může udělit vnitřní pokyny. Ty nejsou účinné vůči třetím osobám¹⁹, ale ve vztahu k podnikateli může jejich porušení založit odpovědnost prokuristy za škodu. Důležitým ustanovením je i způsob podepisování se prokuristy, který kromě samotného podpisu prokuristy k firmě podnikatele musí obsahovat také doložku prokuristy. Zbývá se zmínit o zániku prokury, na který se vzhledem k chybějící podrobné úpravě v obchodním zákoníku aplikují ustanovení zákoníku občanského. Co se týče obligačního vztahu mezi zastoupeným a zástupcem, ten může být založen podle mandátní smlouvy upravené v § 566 a násl. obchodního zákoníku.

Kromě toho zná obchodní zákoník také zvláštní obchodní plné moci dle § 15. Toto ustanovení zakládá zmocnění pro osoby, které jsou při provozování podniku pověřeny určitou činností. Rozsah takového oprávnění zahrnuje všechny úkony, ke kterým při dané činnosti obvykle dochází.

Zvláštní úprava zastoupení se vztahuje na řízení před soudy. V takových případech je nutné aplikovat zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „občanský soudní řád“), který pojednává o zastoupení na základě zákona, plné moci nebo rozhodnutí. Zákonným zástupcem musí být v řízení zastoupena fyzická osoba, která nemůže jednat samostatně, nebo fyzická osoba, která nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ačkoli by jinak mohla jednat samostatně.

U smluvního zastoupení zákon vymezuje osoby, které mohou být zástupcem – advokát, notář, v omezeném rozsahu patentový zástupce nebo konečně obecný zmocněnec. Významná je právní úprava povinného zastoupení advokátem, kterou občanský soudní řád zavádí pro dovolací řízení. Oproti hmotněprávní úpravě dobrovolného zastoupení dále obsahuje omezení, dle kterého může mít účastník v řízení současně jen jednoho zástupce.²⁰ Advokátu a notáři lze navíc udělit pouze procesní plnou moc, která se vztahuje na celé řízení a kterou účastník nemůže omezit. Nelze také opominout ustanovení, dle kterého může účastník za určitých podmínek žádat, aby mu byl zástupce ustanoven soudem.

---

¹⁸ Obchodní zákoník písemnou formu dohody nevyžaduje, ta však vyplývá z § 31 odst. 4 OZ.

¹⁹ Na rozdíl od občanského zákoníku zde není uplatněna výjimka pro případy, kdy třetí osoba o takovém vnitřním omezení věděla, a proto jsou vnitřní pokyny u prokury vždy bezúčinné.

²⁰ Procesní plná moc, která by byla v témže řízení udělena dvěma advokátům současně, by byla neplatná.

V případech zastoupení na základě rozhodnutí ustanoví soud opatrovníka účastníkovi řízení, který si sám nemůže zajistit svá práva. Jedná se například o situace, kdy fyzická osoba nemůže jednat samostatně před soudem, nemá zástupce a hrozí nebezpečí z prodlení nebo kdy právnická osoba nemůže vystupovat před soudem proto, že není osoba oprávněná za ni jednat nebo je sporné, kdo je takovou osobou. Taková úprava tedy sleduje ochranu práv účastníka.

Konečně obsahuje ustanovení o zastupování také zákon č. 262/2000 Sb., zákoník práce. Jedná se však o normu, která toliko odkazuje na občanský zákoník.²¹

2.3 Zastoupení na základě plné moci

Občanský zákoník upravuje ve svých pěti ustanoveních (§ 31 až § 33b OZ) smluvní zastoupení, které nazývá zastoupením na základě plné moci a kterým rozumí pouze zastoupení přímé.

Hned na začátku je nezbytné zabývat se třemi pojmy, které bývají často směřovány a vedou k mylnému chápání institutu smluvního zastoupení. Přitom odborná literatura opakovaně zdůrazňuje potřebu rozlišovat právní titul vzniku zástupčího vztahu, samotný právní vztah a plnou moc.²²

Na prvním místě je třeba se zmínit o pojmu právního vztahu smluvního zastoupení. Právní vztah bývá definován jako společenský vztah, který je upraven právem. Jeho obsahem jsou práva a povinnosti, které jsou v tomto případě založeny dohodou mezi zmocnitelem a zmocněncem. Dohoda pak představuje právní titul vzniku takového vztahu a nelze ji s ním zaměňovat. Ačkoli ji zákoník označuje jako dohodu o plné moci, správně by měla být nazývána zmocňovací dohodou, což plně vystihuje její funkci. Konečně plná moc představuje potvrzení, jakousi legitimaci k provedení daných úkonů. Je jednostranným právním úkonem, který činí zmocnitel, aby byl obsah právního vztahu seznatelný navenek pro třetí osoby, se kterými má zmocněnec jednat. Melicharová Karfíková k tomu výstižně dodává, že zatímco plná moc obsahuje pouze oprávnění, tedy právo zmocněnce jednat jménem zmocnitele, povinnost takto jednat je možné založit pouze dohodou.²³ Jakkoli může v praxi uzavření dohody a udělení plné moci spadat v jeden časový okamžik, v právní teorii je nutné tyto události přísně rozlišovat.

---

²¹ § 12 zákona č. 262/2000 Sb., zákoníku práce.

²² Např. ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2008, § 31 marg. č. 1.; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Praha : Linde, 2008, § 31; KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. 1. díl*. Praha : ASPI, 2005, str. 200.

²³ MELICHAROVÁ KARFÍKOVÁ, D. Několik poznámek k problematice zastoupení na základě plné moci. In *Pocita Martě Knappové*, Praha : ASPI, 2005, str. 278; O závazku zástupce jednat určitým způsobem, který je obsahem obligačního vztahu, se zmiňuje také Tichý (TICHÝ, L. *Základní otázky smluvního zastoupení*. In *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008, str. 79).

Směšování výše popsaných pojmů má své historické kořeny a souvisí s vnímáním, resp. nedostatečným rozlišováním dvou rovin smluvního zastoupení – vnitřního vztahu mezi zastoupeným (zmocnitelem) a zástupcem (zmocněncem) a dále vztahu vnějšího, který je upraven právě v části I. zákoníku. Obecný zákoník občanský tyto dva aspekty ještě nerozlišoval. V samostatné hlavě nazvané O zmocnění a jiných druzích jednatelství (§ 1002 až 1044 o.o.z.) upravoval jak dohodu – smlouvu zmocňovací, tak samotnou plnou moc. Změny respektující právní vývoj se promítly až do občanského zákoníku z roku 1950. Ten v rámci obecných ustanovení upravil zastoupení a plnou moc v § 56 až 81, zatímco smlouvu příkazní zařadil do závazkového práva – § 434 až 442.²⁴ Občanský zákoník z roku 1964 potom tuto diferenciaci převzal.

Jakkoli je v současnosti poukazováno na odlišnosti daných právních termínů, jen výjimečně se lze setkat s pojmy „vnitřní“ a „vnější“ vztah.²⁵ Přitom právě v jejich právní konstrukci spočívá klíč k plnému a správnému pochopení smluvního zastoupení. Otázka zní, zda, popř. nakolik, jsou na sobě plná moc a zástupčí vztah závislí, jak se vzájemně podmiňují. Zákoník v § 23 uvádí, že „zastoupení vzniká ... na základě dohody o plné moci“²⁶, a nadpis k § 31 zákoníku zní „zastoupení na základě plné moci“. V každém z ustanovení je tedy zastoupení spojováno s jiným právním titulem. Nelze tedy, než vyvodit závěr, že má zákonodárce v obou případech na mysli jinou rovinu zastoupení.²⁷ Zatímco dohoda bude právním důvodem vzniku zástupčího vztahu, plná moc bude právním důvodem vzniku vnějšího vztahu. Také komentáře k občanskému zákoníku²⁸ popisují dohodu zmocnitele a zmocněnce jako právní titul vzniku smluvního vztahu zastoupení. Plnou moc potom definují jako osvědčení o oprávnění zmocněnce jednat jménem zmocnitele.

Nyní je však třeba zkoumat, jak se tyto dvě roviny uplatní v celku – jaké je jejich vzájemné působení v rámci celého právního institutu. Jinými slovy již nejde o to, z jakého právního důvodu vznikají obě tyto roviny, ale jak se svou existencí vzájemně podmiňují (poté, co nezávisle na sobě vznikly). Plná moc má legitimační funkci, a proto musí existovat něco, co

---

²⁴ Důvodová zpráva k zákoníku podotýkala, že plná moc a zastoupení nemusí být nutně spjaty s příkazní smlouvou.

²⁵ Např. ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2008, § 31 marg. č. 1.; TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení. In *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008.

²⁶ Občanský zákoník z roku 1950 přitom zvolil jiný termín, když v § 56 ustanovil, že „Oprávnění někoho zastupovat zakládá se na ... zmocnění.“ Zmocněním potom rozumí plnou moc. To je ze systematického hlediska, kdy byla tato úprava obsažena v obecných ustanoveních a měla na mysli vnější aspekt zastoupení, považovat za vhodnější úpravu než tu současnou.

²⁷ Neztotožňuji se s názorem Pohla, který právě zákonnou dikci v § 23 OZ považuje za „jádro teoretického, ale i praktického problému“ (POHL, T. Právní moc a zastoupení. In *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008, str. 85). Pouze na první pohled se jedná o problém. Ten však může být interpretačními metodami (zejména teleologickým výkladem) bez větších obtíží osvětlen.

²⁸ ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2008, § 31 marg. č. 1.; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Praha : Linde, 2008, § 31.

má osvědčit. Jinak řečeno musí vedle plné moci, udělené v jakékoli formě, být dána jiná skutečnost, kterou má plná moc navenek prokazovat. Touto skutečností nemohou být nic jiného než právě určitá práva či povinnosti vyjádřené v dohodě mezi zmocnitelem a zmocněncem. Z toho lze vyvodit závislost plné moci na právním vztahu s tím, že by plná moc bez takového vztahu nemohla existovat. Na druhou stranu ale např. v ustanovení o zániku plné moci není řečeno, že má sledovat osud základního – zástupčího vztahu. Ani v odborné literatuře nenajdeme oporu pro tvrzení, že se zánikem právního vztahu smluvního zastoupení pozbývá právních účinků i plná moc. Rovněž při jednání zmocněnce není smluvní vztah relevantní, jelikož jsou třetí osoby chráněny zejména zásadou zřejmosti a neúčinností vnitřních pokynů. Třetí osobu nezajímá, zda je dán smluvní vztah mezi osobou zmocnitele a zmocněnce či jaký je jeho obsah, podstatná je pro ni pouze plná moc a v ní vyjádřený rozsah zmocněnceva oprávnění. Na základě těchto skutečností se domnívám, že plná moc je smluvním vztahem podmíněna co do svého vzniku. Nelze si představit, že by plná moc vznikla, aniž by mezi zmocnitelem a zmocněncem existovalo ujednání obsahující závazek zmocněnce vykonat něco jménem zmocnitele a případně další skutečnosti, např. právě určitá omezení.²⁹ Taková dohoda bude dle mého názoru existovat vždy, a to nejpozději při udělení plné moci, resp. předání písemné plné moci zmocněnci, v konkludentní formě za předpokladu, že zmocněnec plnou moc nevypraví. Co do dalšího trvání plné moci jsem zejména z důvodu ochrany třetí strany toho názoru, že je dána abstraktnost plné moci a zástupčího vztahu³⁰, a proto se zásadně nijak neovlivňují.³¹

Pregnantně se o této problematice vyjádřil Tichý, když shrnul, že „navzdory...principu abstrakce...existují mezi těmito dvěma oblastmi určitá spojení“³². Pod těmito spojeními rozumí jednak záměr, který má plná moc sledovat, a dále závazek zmocněnce.

Více o abstraktní teorii viz 4.2.

---

²⁹ Je možné se setkat i s jiným pojetím zakládajícího ujednání. Dle Schramma (Münchener Kommentar § 168 marg. č. 2) nelze takové stanovení či ujednání účelu (*Zwecksetzung*, *Zweckvereinbarung*) ztotožňovat s obligačním vztahem. Spíše představuje právně relevantní povolení k vykonání určitých záležitostí ve prospěch zastoupeného, které vždy stojí za plnou mocí. Na základě této konstrukce odůvodňuje Schramm existenci izolované plné moci.

³⁰ Nezávislost plné moci a příkazu explicitně vyjadřuje Melicharová Karfíková (MELICHAROVÁ KARFÍKOVÁ, D. Několik poznámek k problematice zastoupení na základě plné moci. In *Poceta Martě Knappové*, Praha : ASPI, 2005, str. 275) nebo Spáčil (SPÁČIL, J. Poznámky k problematice zastoupení na základě plné moci. *Právo a podnikání*, 1996, č. 1, str. 9), podobně též Pohl (POHL, T. Právní moc a zastoupení. In *Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008).

³¹ Určitá podmíněnost vyplývá na první pohled v oblasti zániku právních účinků plné moci. V jeho důsledku však zástupčí vztah zaniká pouze v případech, kdy je to dáno povahou takového vztahu. Je-li např. obsahem dohody provedení určitého právního úkonu zmocněncem jménem zmocnitele a zmocněnec tak na základě plné moci učiní, zaniká konzumací nejen plná moc, ale i daný právní vztah. Naproti tomu v případě jednostranného zániku plné moci zásadně smluvní vztah nezaniká. Jiná situace by opět musela vyplývat z obligačního vztahu – např. by smlouva obsahovala ujednání, dle kterého by odvoláním či vypovězením plné moci pozbyla platnosti i smlouva.

³² TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení. In *Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008, str. 79.

2.4 Předpoklady platného smluvního zastoupení a zásada zřejmosti

Podmínky platného smluvního zastoupení nalezneme v ustanoveních společných pro všechny druhy zastoupení – § 22 až § 24 OZ a dále v ustanoveních upravujících přímo zastoupení smluvní.

Na prvním místě je nutné zabývat se okruhem případů, na které se smluvní zastoupení může vztahovat. Občanský zákoník v § 31 odst. 1 explicitně říká, že je možné dát se zastoupit při právním úkonu. Zákonná dikce jednání, na které se má plná moc vztahovat, je však nedůsledná. Zatímco zákoník u samotného vymezení zastupování, jakož i jednání zmocněnce, formy plné moci a udělení další plné moci užívá pojem „právní úkon“, v ustanovení o zániku plné moci hovoří jen o „úkonech“. Zásadně je tedy zastoupení namířeno na projevy vůle, které směřují ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností, které právní předpisy s takovým projevem vůle spojují. Odborná literatura se příliš nezabývá druhy právních úkonů, které je možno činit v zastoupení. Přesto považuji za důležité zdůraznit, že zástupce je oprávněn činit jak právní úkony dvoustranné, typicky uzavírat smlouvy, tak právní úkony jednostranné. Z konkrétních zákonných ustanovení potom může vyplývat nemožnost zastoupení, jako např. při pořízení závěti (§ 476 a násl. OZ). Otázkou však zůstává, zda je možné zastoupení vztáhnout i na jiné než právní úkony. Upozornit chci především na problematické úkony, které dle judikatury nejsou úkony právními, na které se ovšem úprava právních úkonů použije analogicky. Na druhou stranu je nezbytné vymezit okruh případů, které pod smluvní zastoupení spadat nemohou. Ani tomu se jurisprudence prakticky nevěnuje. Z povahy věci je však nutné vyloučit zastoupení u deliktních jednání a u jednání faktické povahy.

Ze zákonné dikce, která hovoří o zastoupení „při právním úkonu“ je nutné dovodit aplikovatelnost smluvního zastoupení v aktivní i pasivní formě. Půjde tedy nejen o případy aktivního činění projevů vůle, ale i o jejich přijímání.

Obecná ustanovení o zastoupení kladou požadavky na subjekt smluvního vztahu – osobu zástupce. Tím může být pouze osoba, která je způsobilá k právnímu úkonu, o který jde. Při pasivním zastoupení by však takový požadavek dle mého názoru byl nepřiměřený, postačí omezená způsobilost k právním úkonům. V § 8 OZ je způsobilost k právním úkonům definována jako schopnost nabývat práv a brát na sebe povinnosti. V plném rozsahu dosahuje fyzická osoba takové způsobilosti až zletilostí, tedy dosažením 18. roku věku (případně dřívějším uzavřením manželství). Nezletilým je však také umožněno účastnit se právního styku. Mohou činit nebo přijímat právní úkony, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. U smluvního zastoupení pak zákoník navíc výslovně umožňuje dát se zastoupit právnickou osobou (§ 31 odst. 2 OZ). V takovém případě jedná za zmocnitele její statutární orgán nebo osoba, které tento orgán udělil plnou moc. Dále je v obecných

ustanoveních vymezen zástupce negativně tak, že nesmí jít o osobu, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného. Zastoupený je v takovém případě chráněn i proti své vůli. Důležité však je, aby kolize zájmů skutečně existovala, nestačí pouhá možnost rozporu zájmů. Obecné ustanovení ohledně zastoupení (§ 24 OZ) zakládá povinnost zástupce jednat osobně s tím, že dalšího zástupce si může ustanovit, jen dovoluje-li to zákon nebo je-li to mezi zmocnitelem a zmocněncem dohodnuto. I v případě substitučního zástupce pak dle tohoto ustanovení vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému. Úprava smluvního zastoupení pak obsahuje zvláštní ustanovení (§ 33a OZ) týkající se dalšího zmocněnce, dle kterého může zástupce udělit substituční plnou moc, je-li k tomu výslovně oprávněn podle plné moci nebo je-li právnickou osobou. Přičemž zákoník v tomto paragrafu opakovaně konstatuje právní účinky takového jednání. Substituční zástupce přitom již však není oprávněn ustanovit dalšího zástupce.

Občanský zákoník se nezabývá předpoklady druhého subjektu právního vztahu smluvního zastoupení. Ze skutečnosti, že zmocnitel uděluje plnou moc, však vyplývá požadavek jeho způsobilosti k právním úkonům. Dle obsahu zmocnění pak bude záležet na tom, zda zmocnitel potřebuje k udělení plné moci způsobilost v plné rozsahu či zda stačí omezená.

Předpokladem platného smluvního zastoupení, kterému se právem věnuje nejvíce pozornosti, je zástupčí³³ oprávnění vyjádřené v plné moci. Hned na začátku úpravy smluvního zastoupení je v § 31 OZ zakotveno, že za účelem zastoupení udělí zmocnitel plnou moc zmocněnci. Vzhledem k jejímu významu se jí budu zabývat samostatně v 2.5.

Poslední náležitostí je způsob jednání zmocněnce. Ten musí v zásadě jednat v mezích svého oprávnění. Občanský zákoník výslovně upravuje právní účinky v situacích, kdy zmocněnec toto své oprávnění vyplývající z plné moci překročí (viz. 2.7).

Kromě výše uvedených náležitostí musí být splněn ještě jeden požadavek, který je naznačen v § 32 OZ. Podle něj musí být třetí straně, se kterou zmocněnec jedná, evidentní, že jedná za někoho jiného. Dle dikce daného ustanovení tato skutečnost musí vyplývat z právního úkonu. Domnívám se však, že není rozhodné, na základě čeho třetí osoba tuto skutečnost vyvozuje – ať už ze samotného úkonu, z okolností jeho činění nebo je jí to známo jinak. Účelem tohoto principu, který bychom mohli nazvat zásadou zřejmosti, je totiž ochrana této třetí osoby. Zákon vychází z předpokladu, že třetí strana má zájem na tom vědět, že nejedná s osobou, která fakticky právní úkon činí nebo přijímá, nýbrž s osobou jinou.

V případech, kdy není zřejmé, že osoba jedná za někoho jiného, konstruuje občanský zákoník nevyvratitelnou právní domněnku – daná osoba jedná vlastním jménem a s právními účinku pro svou osobu.

---

³³ U některých autorů se můžeme setkat s termínem „zástupní oprávnění“.

2.5 Plná moc

Při pohledu na právní institut smluvního zastoupení se v odborné literatuře i judikatuře nejvíce prostoru věnuje plné moci, která je právním titulem pro vznik dobrovolného zastoupení ve vztahu k třetím osobám. Na tomto místě se tedy budu zabývat jejím obsahem, udělením, formami a zánikem.

Plná moc představuje jednostranný právní úkon zmocnitele. Obsahuje prohlášení zastoupeného, že zmocnil určitou osobu, aby ho v určitém rozsahu zastupovala. Rozsah zmocněncova oprávnění je přitom podstatnou náležitostí obsahu dle § 31 odst. 1 OZ. Pokud má být zmocněncovo oprávnění jakýmkoli způsobem omezeno, je třeba tak učinit právě v plné moci. V případě, že z plné moci nevyplývají žádné restriktce, jedná se o plnou moc neomezenou³⁴ a zástupce je oprávněn jednat volně podle svého vědomí a svědomí.³⁵ Jako právní úkon musí plná moc dále splňovat zákonné náležitosti právního úkonu – tedy požadavky kladené na jeho materiální složku (vůli) a složku formální (projev), dále podmínku možnosti a dovolenosti jeho obsahu.³⁶

Dle rozsahu oprávnění, které je v plné moci uděleno, se v českém občanském právu hmotném rozlišuje plná moc obecná a zvláštní. Generální plná moc opravňuje zmocněnce učinit všechny právní úkony s výjimkou těch, pro které zákon vyžaduje zmocnění explicitně k danému právnímu úkonu.³⁷ Speciální plná moc potom opravňuje buď k jednomu konkrétnímu právnímu úkonu nebo k určitému druhu právních úkonů. V této souvislosti je třeba upozornit na fakt, že se v praxi při udělování generální plné moci v jejím obsahu často demonstrativně uvádějí jednotlivé právní úkony. To však nic nemění na její povaze jakožto obecného zmocnění ke všem právním úkonům.

Dle občanského zákoníku zmocnitel uděluje plnou moc zmocněnci. Může ji však také udělit několika zmocněncům společně. V takových případech kolektivní plné moci je nezbytné zjistit, jak jsou tito společní zmocněnci oprávněni jednat. Pokud takový způsob neurčí zmocnitel v plné moci, jsou tito ze zákona povinni jednat společně. To ale neznamená, že by museli jednat v jeden časový okamžik. Rozhodné jsou jejich shodné projevy vůle, přičemž právní následky nastanou po posledním takovém shodném projevu vůle. Domnívám se však, že by bylo příliš

---

³⁴ Jako omezení lze však kromě restriktcí vyjádřených přímo v plné moci chápat i udělení plné moci více zmocněncům, kteří musí jednat společně.

³⁵ Takto se vyjádřil i Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 30. ledna 2003 sp. zn. I. ÚS 433/01: „podle neomezené plné moci může zmocněnec provést příslušné právní úkony podle svého volného uvážení, ..., v omezené plné moci má dány směrnice, jak má postupovat“. Rozlišování plné moci na omezenou a neomezenou zavedl již obecný zákoník občanský (§ 1007).

³⁶ Náležitosti upravuje § 37 a § 39 OZ: vůle musí být svobodná a vážná, projev určitý a srozumitelný, plnění nesmí být nemožné a obsah právního úkonu nesmí odporovat zákonu, obcházet ho nebo se přičítat dobrým mravům. Sankcí v případě jejich nedodržení je absolutní neplatnost právního úkonu.

³⁷ Taková specifická plná moc je nutná např. k odmítnutí dědictví dle § 463 odst. 2 OZ nebo k prohlášení snoubence, že vstupuje do manželství, dle § 9 zákona o rodině.

tvrdé a nepraktické, aby se § 31 odst. 3 věta 2. OZ vztahovala i na pasivní zastoupení. V takových případech by k platnosti právního úkonu, který činí třetí osoba, mělo stačit jeho provedení vůči jednomu zmocněnci, nikoli vůči všem.

Dalším významným aspektem úpravy plné moci je její forma. V zásadě je ponecháno na vůli zmocnitele, zda udělí plnou moc ústně či písemně. Myslitelný je ovšem i jiný způsob, který nevyvolává pochybnosti o udělení plné moci – konkludentní jednání³⁸. Pro dva případy však § 31 odst. 4 OZ vyžaduje písemnou formu, což znamená, že plná moc musí být zmocnitelem podepsána vlastnoručně³⁹ nebo elektronicky (je-li právní úkon činěn elektronickými prostředky), popř. může být podpis nahrazen mechanickými prostředky, je-li to obvyklé.⁴⁰ Písemná forma je vyžadována v situacích, kdy sám právní úkon, ke kterému je zmocněnec oprávněn, má být učiněn písemnou formou – konkrétně tedy smlouvy o převodech nemovitostí a smlouvy, u nichž to vyžaduje zákon nebo dohoda účastníků (§ 46 OZ). Druhým okruhem jsou případy, kdy se plná moc netýká jen určitého právního úkonu. Soudní praxe se formou zabývala například v případě zastoupení k převzetí peněžité částky, když dovodila, že plná moc nemusí mít písemnou formu.⁴¹ Sankcí za nedodržení formy udělení plné moci je dle občanského zákoníku neplatnost. V případě smluvní písemné formy půjde o neplatnost relativní (§ 40a OZ) a v případě zákonné o neplatnost absolutní (§ 40 odst. 1 OZ).⁴²

Při udělování plné moci je důležitý časový okamžik, ve kterém se plná moc stává perfektní, jinými slovy od kdy může zmocněnec jednat s právními účinky pro zmocnitele. Jde-li o písemnou plnou moc, vyžaduje se její předání zmocněnci, v ostatních případech (ústní či konkludentní plné moci) je tento právní úkon perfektní již samotným projevem vůle zmocnitele.

Nyní se zmíním o problematice, která bývá v souvislosti s plnou mocí hojně diskutována, a sice přijetí plné moci zmocněncem. Je zapotřebí zopakovat, že plná moc je jednostranným právním úkonem, který toliko dokládá existenci zmocnění. Takto plnou moc opakovaně charakterizoval Nejvyšší soud ČR⁴³ a potvrdil ji dokonce i Ústavní soud ČR, když se vyslovil, že „plná moc je pouhým osvědčením existence práva určité osoby zastupovat jinou osobu“⁴⁴. Navzdory tomuto jednoznačnému pojetí se však v české praxi, a to dokonce i v soudní praxi u procesní plné moci, její přijetí zmocněncem často vyžaduje. To navozuje mylnou představu, že plná moc je dohodou mezi zmocnitelem a zmocněncem, a dokládá to výše popsané nedostatečné

³⁸ Může jít např. o jednání mlčky nebo jednání posuňkovou (znakovou) řečí.

³⁹ Nevyžaduje se naopak, aby text, který vlastnoručnímu podpisu předchází, rovněž sepsal zmocnitel.

⁴⁰ Takovým mechanickým prostředkem je např. razítko. § 40 odst. 4 OZ dále říká, že písemná forma je zachována, je-li právní úkon učiněn telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky, které umožňují zachycení obsahu právního úkonu a určení osoby, která ho učinila.

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. dubna 2005 sp. zn. 32 Odo 129/2004.

⁴² K absolutní neplatnosti přihlížejí soudy bez návrhu a nelze ji zhojit, relativní neplatnosti je třeba se dovolat.

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. ledna 2002 sp. zn. 22 Cdo 870/2000 a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. srpna 2002 sp. zn. 29 Odo 733/2001.

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. ledna 2003 sp. zn. I. ÚS 433/01.

rozlišování tří rozdílných pojmů. Neztotožňuji se proto se zavedenou praxí a domnívám se, že by v odborné literatuře mělo být zaujímáno jednoznačné stanovisko podporující charakter plné moci.⁴⁵

Relativně obsáhlý § 33b OZ se věnuje problematice zániku plné moci, kterou je nutné přísně rozlišovat od zániku právního vztahu smluvního zastoupení. Přesněji řečeno jde o případy, kdy plná moc pozbývá svých právních účinků. Zvláštní úpravu oproti obecným důvodům zániku závazků si vyžaduje ochrana třetích osob a možnost obou stran kdykoli zmocnění jednostranným právním úkonem ukončit.

Zákonným důvodem je v první řadě provedení úkonu, na který byla plná moc omezena. Takovým splněním plné moci pak zaniká i právní vztah smluvního zastoupení, jehož obsahem byl daný úkon.

Dalším důvodem je jednostranné ukončení, a to buď ze strany zmocnitele (odvolání) nebo ze strany zmocněnce (výpověď). Jelikož samotné udělení plné moci je možné jen vůči zmocněnci, musí i její odvolání následovat pouze vůči této osobě. Přitom právní účinky má odvolání až v momentě, kdy se o něm zmocněnec dozví. Navíc, ačkoli tak zákoník výslovně nestanoví, je nutné dovodit povinnost zmocněnce vrátit zmocniteli plnou moc udělenou písemně. Vyplývá to z toho, že je udělení takové plné moci perfektní až jejím předáním zmocněnci. Ochrana vůle zmocnitele zákoník (§ 33b odst. 4 OZ) zajišťuje i tak, že osoba, která o odvolání věděla nebo vědět musela, se nemůže dovolávat existence plné moci. Uzavře-li proto zmocněnec v domnění, že jedná na základě plné moci, smlouvu s třetí osobou, která ví, že zmocnitel plnou moc odvolal (a nejspíše v momentě uzavírání takové smlouvy také ví, že zmocněnci odvolání ještě není známo), bude tato smlouva zavazovat zmocněnce. Situace se navíc komplikuje u substitučních zástupců, zejména proto, že zmocnitel nemusí vědět, kdo je takovým dalším zástupcem (popř. zda vůbec existuje). I v takových případech je však nutné vycházet ze zákonné úpravy, která vyžaduje vědomí zmocněnce (podzástupce) o odvolání plné moci. Plnou moc podzástupce může odvolat buď zástupce, který ji udělil, nebo může jeho plná moc pozbyť právních účinků, dojde-li k odvolání hlavní plné moci zmocnitelem (až okamžikem, kdy se podzástupce o takovém odvolání dozví). § 33b odst. 5 OZ navíc zakotvuje ochranu třetí osoby, které zmocnitel oznámil udělení plné moci zmocněnci. Vůči ní je odvolání účinné jen tehdy, když jí zmocnitel odvolání oznámí před jednáním zmocněnce nebo když tato osoba v době jednání zmocněnce o odvolání věděla.

Co se týče vypovězení plné moci zmocněncem, nestanoví zákoník žádné požadavky. Podobně jako u odvolání je však nutné dovodit povinnost zmocněnce vrátit písemnou plnou moc

---

⁴⁵ Zatímco komentář k občanskému zákoníku od Švestky a kol. nepožaduje výslovné přijetí plné moci zmocněncem, komentář od Eliáše a kol. považuje přijetí za dosud nevyřešenou otázku a vzhledem k praxi a opatrnosti doporučuje přijetí plné moci zmocněncem.

zmocniteli. Občanský zákoník pro jednostranné ukončení plné moci nepředepisuje určitou formu, a to ani když plná moc musela být udělena písemně. V § 33b odst. 3 OZ se výslovně stanoví, že se zmocnitel nemůže platně vzdát svého práva plnou moc kdykoli odvolat. S ohledem na § 574 odst. 2 OZ (nemožnost vzdát se práv, která v budoucnosti teprve vzniknou) však totéž platí i pro zmocněnce. Závazek o neodvolatelnosti, resp. nevypověditelnosti plné moci, který by musel být obsažen ve smluvním vztahu, by byl neplatný a plná moc by mohla v důsledku jednostranného právního úkonu zmocnitele či zmocněnce pozbyt právních účinků. V souvislosti s jednostranným ukončením plné moci považují za nutné poukázat na fakt, že tímto způsobem nedochází automaticky k zániku právního vztahu smluvního zastoupení. Ten by mohl nastat pouze v případě, že dohoda obou stran takový způsob ukončení právního vztahu (odvoláním či vypovězením) předvídá.⁴⁶

Jako poslední důvod zániku právních účinků plné moci uvádí občanský zákoník smrt, v jejímž důsledku zanikne i právní vztah smluvního zastoupení. V případě smrti zmocněnce je tento právní následek důsledkem povinnosti zmocněnce jednat osobně. Smrtí zmocnitele plná moc zaniká, jestliže z jejího obsahu nevyplývá něco jiného nebo jestliže zákon (např. u prokury v § 14 odst. 7 obchodního zákoníku) nestanoví jinak. Byla-li však zmocnitelem nebo zmocněncem právnická osoba, zaniká plná moc, jen když práva a závazky této osoby nepřecházejí na osobu jinou. Občanský zákoník dále pamatuje na ochranu zmocnitele v případech, kdy zemře nebo kdy zmocněnec plnou moc vypoví. Pak je totiž zmocněnec povinen provést ještě všechny takové úkony, které nesnesou odkladu, aby zmocnitel nebo jeho právní nástupce neutrpěl újmu na svých právech. Takové úkony však nebudou mít právní účinky zastoupení, pokud odporují tomu, co již zmocnitel nebo jeho právní nástupci zařídili.

Kromě těchto zákonných důvodů je však nutné poukázat i na jiné skutečnosti, které vedou k pozbytí právních účinků plné moci. Těmi může být dohoda zmocnitele a zmocněnce, uplynutí doby, na kterou byla plná moc omezena, nebo třeba prohlášení konkursu⁴⁷.

2.6 Právní účinky smluvního zastoupení

Občanský zákoník v § 32 odst. 2 jasně formuluje právní účinky jednání zmocněnce: „Jedná-li zmocněnec jménem zmocnitele v mezích oprávnění zastupovat, vzniknou tím práva a povinnosti přímo zmocniteli.“ Jednotlivými prvky jsou tedy osoba zmocněnce, dále oprávnění vyjádřené v plné moci a konečně jednání v rámci rozsahu tohoto oprávnění. Za zdůraznění stojí fakt, že postačí samotná objektivní existence plné moci a že není nutné, aby byl její originál (v případě

---

⁴⁶ K tomu také poznámka pod čarou č. 31.

⁴⁷ Dle § 252 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

písemné plné moci) předložen druhé straně.⁴⁸ Při splnění těchto podmínek je zjednání zmocněnce oprávněn, resp. zavázán přímo zmocnitel. O právních následcích v případě překročení plné moci a jednání bez plné moci pojednávám v části 2.7.

Ve stejném ustanovení se zákoník dále věnuje omezením oprávnění zmocněnce. Kromě těch, která jsou vyjádřena v plné moci, mohou existovat další, která mají podobu různých pokynů, instrukcí či výhrad daných zmocnitelem. Tyto tzv. vnitřní pokyny však nejsou vůči třetím osobám účinné, ledaže o nich tyto osoby věděly.⁴⁹ V odborné literatuře⁵⁰ se proto poukazuje na skutečnost, že zmocnitel v takovém případě nese veškerá rizika, která z porušení těchto pokynů vyplývají. Jednání zmocněnce pak může zakládat jeho odpovědnost za škodu⁵¹, kterou svým jednáním zmocniteli způsobil. Kromě ochrany třetí osoby se v této úpravě promítá prvek odpovědnosti zmocnitele za výběr osoby zmocněnce.

§ 32 odst. 3 OZ upravuje přičitatelnost subjektivních elementů. Ačkoli jde při zastupování o projev vůle zmocněnce, je ohledně dobré víry či vědění o určité skutečnosti zásadně rozhodující osoba zmocnitele. Její subjektivní elementy přičítá občanský zákoník zmocněnci. Výjimku tvoří pouze okolnosti, o kterých se zmocněnec dozvěděl před udělením plné moci. Poslední věta zakotvuje zásadu, dle které se zmocnitel, který není v dobré víře, nemůže dovolávat dobré víry zmocněnce.

2.7 Překročení plné moci a nezmocněné jednání

Občanský zákoník upravuje ve svém § 33 překročení plné moci a jednání bez plné moci, tzv. nezmocněné jednání. Obecný zákoník občanský ani zákoník z roku 1950 podobnou úpravu neobsahovaly, a tak vyvstaly problémy při její interpretaci, neboť „zákonodárce...věc poněkud zatemnil“⁵². Daným ustanovením se proto zabýval Nejvyšší soud ČR.⁵³

V právní úpravě překročení oprávnění, která zmocněnci vyplývají z plné moci, je na první pohled chráněn zmocnitel i třetí osoba. Dle první věty daného ustanovení zavazuje totiž zmocnitel takové jednání zmocněnce pouze v případě, že toto překročení schválí. V konečném důsledku je však kladen důraz na ochranu třetí osoby, protože zákoník konstruuje nevyvratitelnou právní domněnku: pokud zmocnitel neoznámí třetí osobě svůj nesouhlas bez zbytečného odkladu⁵⁴ po tom, co se o překročení oprávnění dozvěděl, platí, že překročení

⁴⁸ Stejně se vyjádřil Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 20. prosince 1995 sp. zn. Odon 28/95.

⁴⁹ U prokury je vědomí třetích osob o vnitřních pokynech irelevantní a tyto pokyny nikdy nemají následky vůči třetím osobám.

⁵⁰ ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2008, § 31 marg. č. 1.

⁵¹ Dle § 420 a násl. OZ.

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. prosince 2000 sp. zn. 22 Cdo 1134/2000.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Bude posuzováno pro každý případ jednotlivě.

schválil. Bude-li zmocnitel jednáním zmocněnce vázán, ať už v důsledku ratihabice nebo kvůli opožděně projevenému nesouhlasu, nastávají právní účinky *ex tunc*, jako kdyby původní zmocnění obsahovalo i dané překročení. Přitom důkaz o naplnění právní domněnky musí vést osoba, která se dovolává toho, že jednání bylo schváleno. Zmocnitel naopak nebude překročením vázán, pokud třetí osobě bez zbytečného odkladu vyjádří svůj nesouhlas.

O nezmocněné jednatelství se jedná v případech, kdy zmocněnec činí úkon, aniž by plná moc existovala, například proto, že nebyla nikdy udělena nebo už zanikla. Pak je z takového úkonu zavázána přímo jednající osoba (zmocněnec). Zákoník zakotvuje plnou ochranu zmocnitele když stanoví, že je z takového jednání zavázán, jen když ho dodatečně bez zbytečného odkladu schválí. Právě v zákonné konstrukci ochraně zmocnitele spočívá hlavní rozdíl mezi překročením zmocnění a nezmocněným jednatelstvím.

Zájmy třetí osoby, vůči které zmocněnec překročil svá oprávnění nebo se kterou jednal nezmocněný jednatel, jsou zajištěny dvěma nároky. Tato osoba může od zmocněnce, resp. nezmocněného jednatele alternativně požadovat splnění závazku nebo náhradu škody, kterou svým jednáním způsobil. První možnost – obligační plnění – připadá v úvahu, pokud je třetí osobě lhotejně, kdo je účastníkem závazku. V případě nároku na náhradu škody neobsahuje dané ustanovení zvláštní úpravu, a proto se budou aplikovat obecná ustanovení občanského zákoníku (§ 420 a násl.), resp. obchodního zákoníku (§ 373 a násl.). Rozsah náhrady bude dán skutečnou škodou a tím, co poškozenému ušlo, přičemž primárním způsobem náhrady bude peněžitá úhrada.⁵⁵

Třetí odstavce § 33 OZ říká, že se předchozího odstavce nepoužije, pokud třetí osoba o nedostatku plné moci – jejím překročení nebo neexistenci – věděla. Logickou interpretací je však nutné dojít k závěru, že se tím míní pouze poslední věta druhého odstavce – tedy právě nároky třetí osoby. Ty samozřejmě nelze třetí osobě přiznat, pokud ohledně nedostatku plné moci nebyla v dobré víře.

Na závěr této problematiky lze shrnout, že je důležité rozlišovat situace, kdy plná moc existuje a byla překročena nebo kdy vůbec neexistovala, a z nich vyplývající úpravu ochrany daných osob – zejména třetí osoby a u nezmocněného jednatelství i zmocnitele.

---

⁵⁵ V této souvislosti judikoval Nejvyšší soud (rozsudek ze dne ze dne 17. března 2004 sp. zn. 22 Cdo 46/2004), že právní úprava odpovědnosti zmocněnce nemůže zakládat právem uznaný důvod nabytí vlastnického práva k nemovitosti ve smyslu § 132 OZ.

3 SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ V NĚMECKÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

3.1 Zastoupení a jiné formy účastenství třetích osob

Německý občanský zákoník se smluvním zastoupením zabývá na dvou místech. Vnitřní vztah mezi zastoupeným a zástupcem může být založen např. příkazní smlouvou (*Auftrag*) upravenou v knize 2. (právo závazkových vztahů), 12. kapitole a vnějšímu vztahu se věnuje kniha 1. (všeobecná ustanovení) v 5. kapitole pojmenované zastoupení a plná moc (*Vertretung und Vollmacht*) v § 164 až 181. Hned na začátek je nutné poznamenat, že BGB převzal reprezentativní teorii a pod zastoupením dle § 164 a násl. rozumí pouze zastoupení přímé, kdy zástupce jedná jménem a na účet zastoupeného.

Kromě smluvního zastoupení (*gewillkürte/ rechtsgeschäftliche Vertretung*) je v německém občanském právu hmotném teoreticky možné rozlišit také zastoupení zákonné (*gesetzliche Vertretung*) a zastoupení u právnických osob (*organschaftliche Vertretung*).

BGB a část jurisprudence však vychází z duálního pojetí a zastoupení v případě právnických osob podřazují pod zastoupení zákonné.⁵⁶ Rozlišovací znak dle BGB spočívá v právním titulu vzniku zastoupení, kterým je zákon nebo plná moc. Nepanuje jednota v tom, zda je zákonné zastoupení zcela samostatnou právní kategorií, nebo zda se na něj vztahují obecná ustanovení o zmocnění s ohledem na zvláštnosti vyplývající z rodinného práva. Co se týče jednání právnických osob, obsahuje BGB ustanovení, dle kterého má představenstvo (které zastupuje společnost v soudních i mimosoudních záležitostech) postavení zákonného zástupce.⁵⁷

Dříve než se budu podrobně zabývat touto úpravou vnitřního vztahu, považuji za vhodné vymezit i jiné formy účastenství třetích osob. Poslouží to k lepšímu pochopení samotného institutu smluvního zastoupení v německém právu a dále, jelikož se v praxi právě tyto různé formy velmi často vyskytují, to poskytne přehled o instrumentech, pod které je třeba jednotlivé skutkové stavy subsumovat.

Již v úvodu byl zmíněn pojem posla. Samotný BGB tento výraz nepoužívá a naráží na něj pouze v § 120 BGB (*Anfechtung wegen falscher Übermittlung*), dle kterého je možné vznést námitku neplatnosti z důvodu špatného zprostředkování projevu vůle. Charakteristickým znakem pro posla je skutečnost, že nedisponuje rozhodovací pravomocí o daném projevu vůle, resp.

---

⁵⁶ K zákonnému zastoupení někdy (např. v případě ustanovení poručníka) musí přistoupit rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu.

⁵⁷ Představenstvo se však v několika ohledech od zákonného zastoupení zásadně liší, například je zmocňováno prostřednictvím volby (*Berufung*) do daného orgánu a právnické osobě se přičítají nejen projevy vůle představenstva, ale i další jeho jednání (např. v rámci odpovědnosti). Oproti smluvnímu zastoupení spočívá důležitý rozdíl v tom, že rozsah zmocnění představenstva může být stanovami omezen s účinky pro třetí osoby.

právním úkonu, nýbrž pouze „technicky“ zprostředkovává či přenáší již jednou projevenou vůli. To však nevyklučuje, aby rozhodoval např. o způsobu transferu takového projevu vůle, který je zhmotněn v listině, nebo o stylistice nezhmotněného projevu vůle, je-li mu toto uvážení vyhrazeno.⁵⁸ Pro posouzení, zda někdo vystupuje jako posel nebo jako (přímý) zástupce, je rozhodující výklad z pohledu třetích osob s ohledem na seznatelné okolnosti. Tvrdí-li přitom někdo, že jednal jako posel, nese důkazní břemeno. Terminologicky je rozlišován posel, který projev vůle předává (*Erklärungsbote*) a přijímá (*Empfangsbote*). Přitom jedinou podmínkou pro to, aby osoba mohla být poslem, je její přirozená schopnost předávat, nikoli způsobilost k právním úkonům. Konečně je třeba dodat, že poselství je vyloučeno u vysoce osobních projevů (jako je např. uzavření manželství).

Dalším významnou formou, která není uzákoněna, je tzv. fiduciární správa neboli věrná ruka (*fiduziarische Treuhand*).⁵⁹ Její podstatou je, že fiduciant (*Treugeber*) přenese vlastnické právo na fiduciáře (*Treuhänder*) – a tito si ujednají způsob výkonu tohoto práva v zájmu fiducianta. Ve vnějším vztahu se na fiduciáře pohlíží jako na vlastníka, který může libovolně disponovat předměty a právy, které získal bezprostředně od fiducianta⁶⁰, a jedná tedy vlastním jménem s právními účinky pro fiducianta. Za závazky ručí nejen majetkem získaným od fiducianta, ale i celým svým jměním. Majetkem od fiducianta ale na druhé straně neručí za všechny své závazky, zvláštní ochrany požívá fiduciant v insolvenčním řízení, kdy může uplatnit námitku vyloučení takového majetku z majetkové podstaty. Ve vztahu k fiduciantovi je fiduciář vázán obligačním vztahem, jehož závazky jsou vůči třetím osobám neúčinné.

Poslední formou, kterou chci nastínit, jsou v praxi často využívané případy, s nimiž je spojován výraz *Strohmann* – nastrčená osoba. Jedná se o situace, kdy právní úkony prakticky činí tato nastrčená osoba, ale přitom je snaha přičítat je jiné osobě, která si přeje zůstat v pozadí.⁶¹ Toto přičítání se opírá o § 117 BGB, dle kterého jsou neplatné takové projevy vůle, které byly učiněny vůči příjemci s jeho souhlasem pouze „na oko“ a kdy se tedy neshodují učiněné projevy vůle obou stran s jejich skutečnou vůlí. Je-li přitom takovým právním úkonem zastírán jiný, aplikují se právní předpisy platné pro tento disimulovaný právní úkon.⁶²

---

⁵⁸ Z toho důvodu jsou dle převažujícího názoru tlumočníci právně považováni za posly.

⁵⁹ Ani v českém právu tento institut není upraven, bývá však spojován se smlouvou o obstarání záležitosti.

⁶⁰ Takto je pojem nabytých práv (*Treugut*) definován judikaturou a převážnou částí jurisprudence. Nezahrnuje proto věci a práva, které fiduciář nabyl v důsledku dispozice s původními věcmi a právy, a to i když je dle jeho (nevslovené vnitřní) vůle nabýval pro fiducianta.

⁶¹ Příklad: osoba A si chce vzít půjčku u zahraniční banky, což by však pro ni z právně-devizových důvodů mělo zčásti nežádoucí následky. Proto se domluví s jinými osobami, aby tyto uzavřely smlouvy o půjčkách a aby jí pak danou sumu poskytly.

⁶² V daném příkladě se banka s nároky nemohla obrátit přímo na A, protože právní úkon učiněný mezi bankou a danými osobami nebyl simulovaný.

3.2 Zásady smluvního zastoupení a podmínky platného smluvního zastoupení

Ačkoli v německé kodifikaci soukromého práva nenalezneme definici smluvního zastoupení, vyvozují se jeho znaky z § 164 odst. 1 BGB. O smluvní zastoupení se jedná v případě, kdy jedna osoba činí v rámci jí uděleného zmocnění projev vůle⁶³ jménem jiné osoby. Vedle tohoto tzv. aktivního zastoupení je v § 164 odst. 3 BGB výslovně zakotveno i pasivní, kdy jedna osoba přijímá projev vůle adresovaný jiné osobě.⁶⁴

Nyní se pozastavím u jednotlivých podmínek, které musí být splněny, aby se jednalo o platné smluvní zastoupení.

Na prvním místě je třeba říct, že se zastoupení vztahuje pouze na právní úkony a analogicky se jeho úprava aplikuje i na jednání podobná právním úkonům.⁶⁵ Nezahrnuje tedy ostatní jednání jako např. deliktní jednání nebo jednání věcného charakteru. Přímé zastoupení dle BGB je zásadně přípustné pro všechny právní úkony (zejména pro obligační a věcněprávní smlouvy, ale také pro jednostranné úkony), avšak vyloučeno je u tzv. vysoce osobních projevů (*höchstpersönliche Rechtsgeschäfte*) zejména v rodinném a dědickém právu.⁶⁶ Je-li v těchto případech právní úkon učiněn zástupcem, je tento úkon zásadně neplatný a nelze ho zhojit ani dodatečným svolením zastoupeného. Kromě toho je samozřejmě možné vyloučit zastoupení smluvním ujednáním účastníků.

Dále musí být adresátovi daného projevu vůle zřejmé, že osoba jedná jménem jiné osoby. Buď tedy zástupce výslovně takto jedná nebo to musí vyplývat z okolností jeho jednání.⁶⁷ Rozhodující je zejména sociální postavení jednajícího nebo např. již dříve učiněné projevy vůle jménem zastoupeného, ze kterých se může vyvozovat, že se i v následujících situacích jedná o zastoupení. Tento princip je však oslaben v případech, kdy je sice zjevné, že osoba jedná jménem jiného, ale druhá strana nemá konkrétnější představu o tom, kdo tento zastoupený je. Ještě dále jde další výjimka z tohoto principu, dle které se o zastoupení jedná také tehdy, když druhé straně není zjevné, že osoba jedná jménem jiného (současně však musí být dán objektivní

---

⁶³ Na rozdíl od posla, který pouze předává již učiněný projev vůle, se u zástupce jedná o jeho vlastní projev vůle.

⁶⁴ Obě tyto formy jsou přípustné také pro elektronicky činěné projevy vůle.

⁶⁵ Právní úkon je skutečnost, která se skládá z alespoň jednoho projevu vůle a která vyvolává právní následek. Jednáním podobným právnímu úkonu je projev vůle, se kterým zákon spojuje právní následek, ale úmyslem takového projevu nemusí být následek právní, ale skutečný (např. stanovení lhůty, upomínka nebo výzva).

⁶⁶ Zastoupení je vyloučeno např. u uzavření manželství dle § 13 EheG, u svolení k adopci dle § 1747 a násl. BGB, při pořízení závěti dle § 2064 BGB nebo při uzavření dědické smlouvy dle § 2296 a násl. BGB.

⁶⁷ Příkladem první možnosti je podepsání listiny jménem zastoupeného a druhé pak jednání prodáváče v obchodě nebo podobné právní úkony související s určitou společností (německý obchodní zákoník navíc obsahuje výslovně ustanovení o tzv. *Ladenvollmacht* – plné moci v obchodě).

důvod pro existenci vůle jednat s účinky pro jiného)⁶⁸, ale je pro ní nepodstatné, kdo je její smluvní partner – prakticky jde o každodenní právní úkony s okamžitým plněním (např. koupi). Může však dojít ještě k jiné situaci, kdy se druhá strana domnívá, že jedná s určitou osobou, ale ve skutečnosti je to osoba jiná (např. z toho důvodu, že se daná osoba představí jiným jménem). V těchto případech záměny identity pak budou právní účinky takového jednání podobně jako u předchozích dvou výjimek záviset na zájmu druhé strany.⁶⁹ Závěrem lze shrnout, že při posuzování výše popsaných konstelací je třeba vždy pečlivě zkoumat, jak se jednání osoby jeví druhé straně (jestli jde o jednání jménem jiného ve smyslu § 164 BGB) a jaký je zájem druhé strany.

Neméně podstatnou podmínkou je dále existence zástupčího oprávnění, kterým je plná moc udělená zastoupeným zpravidla zástupci nebo druhé osobě. K tomu podrobně 3.3.

Konečně poslední předpoklad platného smluvního zastoupení představuje způsobilost k právním úkonům zástupce. Nevyžaduje se přitom plná způsobilost vlastními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti – postačí omezená způsobilost. Ta je dána u fyzických osob, které dovršily sedmý a nedosáhly osmnáctý rok věku⁷⁰, a dále u osob, kterým byl určen opatrovník a které k určitým úkonům potřebují jeho souhlas. Důvodem pro takovou úpravu je skutečnost, že z úkonu učiněného zástupcem je zavázaný přímo zastoupený a pro zástupce je tak neutrálním úkonem.

Zbývá dodat, že ohledně existence platného zastoupení neexistují žádné domněnky. Důkazní břemeno nese vždy ta osoba, která z něj chce pro sebe vyvozovat právní účinky.

3.3 Plná moc

Plná moc (*Vollmacht*) je legálně definovaný pojem (§ 166 odst. 2 věta 1. BGB), kterým se rozumí zmocnění udělené právním úkonem. Plná moc je vnímána jako základ pro vnější vztah smluvního zastoupení, vedle kterého zpravidla existuje vnitřní vztah spočívající na ujednání mezi zastoupeným a zástupcem.⁷¹ V této podkapitole se budu nejdříve zabývat základními náležitostmi – udělením, formou včetně listinné podoby a druhy plné moci. Poté bude následovat

---

⁶⁸ Vůle jednat v zastoupení musí být navíc dána v okamžiku provedení tohoto úkonu (uzavření smlouvy), proto není přípustné, aby bylo jednání s účinky pro jednající osobu později přeměněno na jednání s účinky pro jinou osobu, a to i když by pro druhou stranu byla identita jejího smluvního partnera lhostejná.

⁶⁹ Bude-li pro druhou stranu osoba jejího smluvního partnera nepodstatná nebo vystoupí-li jednající osoba pod smyšleným či často se vyskytujícím jménem, nastanou právní účinky pro (skutečnou) jednající osobu. Bude-li však jednající osoba jednat v souladu s vůlí osoby, za kterou se vydává, aplikuje se § 164 a násl. BGB analogicky a právní účinky nastanou přímo pro tuto osobu. V opačném případě může osoba, za kterou se jednající vydává, její jednání dodatečně schválit (§ 177 BGB analogicky). Pro úplnost třeba dodat, že jednání, kdy se osoba vydává za jiného, je vyloučeno u jednostranných projevů vůle.

⁷⁰ Osobu mladší sedmi let, která činí právní úkon, je tedy nutné považovat za posla – projev vůle činí rodič/e.

⁷¹ Výjimečně může existovat plná moc, aniž by existoval závazkový vztah mezi zastoupeným a zástupcem. Tato tzv. izolovaná plná moc se vyskytuje např. je-li závazkový vztah kvůli vadám neplatný nebo tehdy, když zástupce jedná na základě plné moci jménem zastoupeného z pouhé ochoty, aniž by k tomu byl obligačně zavázán.

úprava zániku plné moci a dvou zákonem neupravených zvláštních druhů plné moci. Nakonec se zmíním o zneužití plné moci a platnosti, resp. námitce neplatnosti.

Udělení plné moci představuje jednostranný právní úkon, který ke své účinnosti nevyžaduje akceptaci osoby, kterou zmocňuje. Nevyvolává to pochybnosti z toho důvodu, že plná moc nezakládá práva či povinnosti, nýbrž je pouhou legitimací k provedení právních úkonů určených v rámci vnitřního vztahu. Na základě smluvní svobody však není vyloučeno, aby bylo udělení plné moci provedeno smluvně. Zástupce je také oprávněn jednostranně udělenou plnou moc odmítnout. Podle toho, vůči komu je plná moc udělována, se rozlišuje vnitřní a vnější plná moc. V prvním případě je udělena přímo zástupci, ve druhém pak osobě, vůči které se má zastoupení uskutečnit. Zatímco se v těchto situacích jedná o úkon adresovaný určité osobě⁷², připouští zákon i udělení plné moci veřejným oznámením, tedy právním úkonem neadresovaným.

Ačkoli BGB obecně neupravuje možnost kolektivního zastupování, je samozřejmě možné zvolit si více zástupců současně. Ti jsou pak oprávněni jednat buď každý samostatně, nebo všichni společně. Způsob jejich jednání může přitom vyplývat přímo ze zákona⁷³ nebo z právního úkonu. V posledním případě bude pro určení způsobu jednání rozhodující výklad takového projevu vůle. Pokud jsou zástupci povinni jednat společně, postačí, když právní úkon provede jeden a ostatní ho pouze schválí.⁷⁴ Zásadně tedy více zmocněnců nemusí jednat společně. Pro pasivní kolektivní zastupování je ovšem přijata modifikace, která se opírá o zvláštní zákonná ustanovení⁷⁵ – v takových případech stačí, je-li projev vůle učiněn vůči jednomu zástupci.

Dojde-li k tomu, že je jedné osobě uděleno postupně více plných mocí, platí zásadně ta poslední. Tu je třeba kvalifikovat jako rozšíření či zúžení předchozí plné moci. Ačkoli tak BGB nestanoví, může být zástupcem kromě fyzické osoby (s alespoň omezenou způsobilostí k právním úkonům) také právnická osoba – k výkonu plné moci jsou pak oprávněny příslušné orgány.

BGB v § 167 odst. 2 výslovně říká, že plná moc nemusí být učiněna ve formě, jakou vyžaduje právní úkon, na který se vztahuje. Určitá forma plné moci však může být dána smluvně, zákonem nebo může např. vyplývat ze stanov právnické osoby. Nebyla-li plná moc udělena v náležité formě, jednal zástupce jako tzv. falsus procurator a jeho jednání může zastoupený dodatečně schválit, přičemž schválení nepodléhá formě pro daný právní úkon.

---

⁷² I když je způsobilost k právním úkonům této osoby omezena, je projev vůle účinný již v momentě, kdy jí dojde (neboť se jedná o právní úkon, který je pro danou osobu pouze právně výhodný).

⁷³ Např. u rodičovské moci dle § 1626 a § 1629 BGB nebo u jednání představenstva jménem společnosti dle § 78 odst. 2 AktG.

⁷⁴ Zatímco jeden zástupce učiní projev vůle navenek, ostatní vyjádří svůj souhlas s takovým jednáním vůči tomuto zástupci – interně.

⁷⁵ Např. § 28 odst. 2 BGB, § 78 odst. 2 věta 2. AktG, § 125 odst. 2 věta 3. GmbHG.

Formální volnost, kterou BGB zakotvuje, pramení z doktrinárního oddělování plné moci od daného právního úkonu, aniž by bylo zohledněno, že plná moc dostává svůj smysl teprve až realizací daného úkonu. BGB vyžaduje pro mnoho právních úkonů určitou písemnou formu,⁷⁶ která má nejen důkazní ale také tzv. varovnou funkci – upozorňuje na možné nevýhody, a tím poskytuje účastníkovi právního vztahu ochranu. Potom však může neformálnost plné moci tuto funkci zmařit, resp. může dojít k obcházení zákona.⁷⁷ Z tohoto důvodu je v současnosti pojetí bezformálnosti jednotně vnímáno jako nesprávné s tím, že široká díkce § 167 odst. 2 BGB musí být redukována. Přitom se poukazuje na dva různé způsoby, kterými tak má být dosaženo. Část jurisprudence navrhuje, aby forma plné moci vždy sledovala formu daného právního úkonu, čehož má být dosaženo aplikováním ustanovení o zákazu obcházení zákona. Převažující pojetí⁷⁸ a judikatura⁷⁹ jsou však zastánci individuálního posuzování daných případů, které má respektovat abstraktnost plné moci. Je však třeba poznamenat, že takový právní přístup s sebou nese nežádoucí právní nejistotu. Pro ilustraci uvádím několik případů, kdy soudy vyvodily potřebu písemné formy: u neodvolatelné plné moci ke zcizení či nabytí nemovitosti, pokud zástupce podléhá pokynům ze strany nabyvatele, když by nevyužití plné moci bylo pro zastoupeného spojeno s nevýhodami nebo u neodvolatelné plné moci.⁸⁰

Dle § 172 BGB může být plná moc vyhotovena v listinné podobě (*Vollmachtsurkunde*). Tato listina se předkládá druhé straně, přitom stačí, aby ji druhá strana spatřila tak, aby mohla vlastním vnímáním poznat její obsah – nevyžaduje se, aby ji četla. Účinky takto předložené plné moci odpadají, když je vrácena zastoupenému nebo když je prohlášena za neplatnou. Po zániku plné moci je zástupce (nebo třetí osoba, u které se listina nachází) povinen vydat ji zastoupenému. Tvrdí-li taková osoba, že není schopna ji odevzdat, nebo odpírá-li listinu vrátit, může ji zastoupený veřejným sdělením prohlásit za neplatnou. Důležité praktické využití listinné plné moci je v případě jednostranných právních úkonů. Pokud ji zástupce druhé straně nepředloží a druhá strana právní úkon z tohoto důvodu odmítne, má to za následek neplatnost právního úkonu (ledaže druhá strana o existenci plné moci věděla).

Německé právo rozeznává několik druhů plné moci. Podle toho, na jaké právní úkony se vztahuje, jde o plnou moc speciální (pro jeden konkrétní právní úkon), druhovou (pro právní

⁷⁶ Např. § 311b, 518, 766, 780 BGB.

⁷⁷ V rozporu s varovnou funkcí naopak nebude udělení plné moci ke zcizení nemovitosti za současného osvobození od zákazu samokontrahování za předpokladu, že zastoupený (zůstavitel) takto chtěl usnadnit převedení vlastnictví k nemovitosti na zástupce, který byl jeho věřitelem (BGH, Urteil vom 23. Februar 1979 – V ZR 171/77).

⁷⁸ Např. Staudinger Kommentar/SCHILKEN § 167 marg. č. 20, Münchener Kommentar/SCHRAMM § 167 marg. č. 18.

⁷⁹ „Zlomové rozhodnutí“ učinil BGH v případě bianco ručitele (BGH, Urteil vom 29. Februar 1996 – IX ZR 153/95) V něm se odklonil od dřívější ustálené judikatury a vyslovil, že požadavek písemné formy ručení není splněn, podepíše-li ručitel listinu a její obsah bude doplněn později na základě ústního zmocnění. Dále např. BGH, Urteil vom 11. Juli 1952 – V ZR 80/52.

⁸⁰ Schilken dodává, že vzhledem k rozmanitosti případů, ve kterých se soudy touto problematikou zabývaly, nelze zatím zjistit jasnou linii jejich rozhodování (Staudinger Kommentar § 167 marg. č. 20).

úkony určitého druhu) a generální (pro všechny právní úkony). Podle kritéria počtu zmocněnců se rozlišuje plná moc opravňující jednu osobu a společná plná moc opravňující více osob. Kromě těchto základních hledisek se mluví o obchodněprávních plných mocí dle německého obchodního zákoníku (*Handelsgesetzbuch*, HGB⁸¹) – prokuře a zmocnění osoby pověřené určitou činností při provozování podniku⁸², o procesní plné moci⁸³ a o plné moci pro případ zajištění ve stáří. Pro úplnost dodávám, že může existovat také tzv. postmortální plná moc.⁸⁴

Pokud to zastoupený výslovně dovolí nebo pokud nemá zájem na osobním jednání zástupce, může zástupce udělit jiné osobě substituční plnou moc, aby jednala jménem zastoupeného. Právní účinky z jednání podzástupce nastanou tedy přímo pro zastoupeného. Takové účinky jsou dále vyvozovány i v případech, kdy zástupce zmocní svým jménem třetí osobu, aby ho zastupovala při zastupování zastoupeného. Tato třetí osoba je zástupcem zástupce – užívá se termín nepřímý podzástupce. Jedná-li tato třetí osoba, musí uvést, že tak činí v zastoupení (hlavního zástupce) a s účinky pro zastoupeného. Pro obě tyto konstelace je nezbytné, aby existovaly obě plné moci a aby plná moc hlavní kryla plnou moc substituční. Rozdíl naopak spočívá v odpovědnosti. Když bude jednat nepřímý podzástupce jménem zástupce s účinky pro zastoupeného, bude za existenci (platnost) hlavní plné moci odpovídat zástupce. Bude-li naopak jednat (přímý) podzástupce jménem zastoupeného, aniž by existovala (platná) hlavní plná moc, bude odpovídat sám podzástupce.⁸⁵ Důležité je tedy vždy, zda je třetí osobě známo, že vedle „hlavní plné moci“ existuje také další plná moc.

Další významnou oblastí je zánik plné moci, který může nastat z různých důvodů. Některé jsou přímo upraveny v několika málo ustanoveních BGB, jiné dovozuje právní věda. Okamžik zániku může předně vyplývat ze samotného obsahu plné moci – když je časově omezena nebo obsahuje rozvazovací podmínku, je-li úkon, pro který byla udělena, vykonán nebo stane-li se plnění nemožným.

§ 168 BGB, který je nazván „zánik plné moci“ (*Erlöschen der Vollmacht*), upravuje základní pravidlo, dle kterého se zánik plné moci určuje podle právního vztahu, na základě kterého vznikla. V pochybnostech tedy plná moc pozbývá právních účinků ukončením takového právního vztahu. Podle něj se také posuzuje vliv smrti zástupce nebo zastoupeného na existenci

---

⁸¹ Handelsgesetzbuch ze dne 10. května 1897, RGBL. str. 219.

⁸² Upraveny v § 48 až 58 HGB.

⁸³ Obecná ustanovení BGB se na procesní plnou moc aplikují, jen když na ně německý občanský soudní řád odkazuje nebo když vyjadřují všeobecné právní myšlenky o zastoupení.

⁸⁴ Může to být (časově neomezená a nepodmíněná) plná moc udělená již *inter vivos*, která přetrvává i po smrti zmocnitele, nebo plná moc udělená *inter vivos* právě pro případ smrti zmocnitele nebo konečně může být udělena v poslední vůli zmocnitele.

⁸⁵ Pouze pokud podzástupce vyjeví třetí osobě, že je jeho substituční plná moc kryta hlavní plnou mocí, bude odpovídat zástupce.

plné moci – se smrtí zástupce plná moc zásadně zaniká⁸⁶, naproti tomu se smrtí zastoupeného plná moc v pochybnostech nezaniká. Rovněž pozbude-li zastoupený způsobilosti k právním úkonům, plná moc zásadně nezaniká.

Bez ohledu na tento základní právní vztah však může být dle § 168 věty 2. BGB plná moc zmocnitelem zásadně kdykoli odvolána⁸⁷, ledaže z právního vztahu vyplývá něco jiného. Zmocnitel a zmocněnec si tedy smí ujednat neodvolatelnost plné moci, ta však podléhá určitým omezením – s ohledem na autonomii vůle nelze především platně sjednat neodvolatelnou generální plnou moc.⁸⁸ Z důležitého důvodu lze proto odvolat i neodvolatelnou plnou moc. Kromě toho literatura⁸⁹ dovozuje, že se zastoupený svého práva na odvolání může jednostranně vzdát nebo že může neodvolatelnost ujednat s osobou, vůči které má zástupce jednat. Důvod pro sjednání či jednostranné udělení neodvolatelné plné moci spočívá především v zájmu zástupce.⁹⁰ Při jednostranném ukončení ze strany zastoupeného musí být dále respektována vnitřní a vnější plná moc. Dle § 170 BGB zůstává proto plná moc udělená vůči třetí osobě platná, dokud jí její zánik zastoupený neoznámí. Také v případě, že byla plná moc udělena veřejným oznámením, musí dojít k jejímu ukončení tímto způsobem. K zániku písemně udělené plné moci je dle § 172 BGB nutné její odevzdání zastoupenému nebo prohlášení za neplatnou.⁹¹ Ve všech těchto případech odvolání plné moci se však osoba, která o zániku plné moci věděla nebo vědět musela, nemůže dovolávat její existence (§ 173 BGB).

Za důvod zániku plné moci se dále uznává i vzdání se zmocněncem, ačkoli o něm BGB neobsahuje žádnou zmínku.⁹²

S ohledem na podmínky platného smluvního zastoupení plná moc zaniká také tehdy, když zástupce pozbude způsobilosti k právním úkonům.

Důkazní břemeno ohledně předpokladů zániku plné moci nese zásadně zmocnitel. Není-li však jasné, zda byl právní úkon učiněn před nebo po zániku plné moci, dopadá důkazní břemeno na toho, kdo se odvolává na platné uzavření tohoto právního úkonu.

---

⁸⁶ Plná moc by z tohoto důvodu nezanikla např. tehdy, byla-li by udělena v jeho vlastním zájmu z důvodu splnění vzájemného závazku. To by pak mělo význam pro platnost substituční plné moci.

⁸⁷ To může být učiněno výslovně nebo např. vyžádáním písemné plné moci.

⁸⁸ Je sporné, zda orgán právnické osoby, který je třeba navíc sám odvolatelný, může udělit neodvolatelnou plnou moc. I tady však musí být aplikována obecná kritéria pro přípustnost neodvolatelnosti – nelze ji tedy vyloučit.

⁸⁹ Např. Staudinger Kommentar/SCHILKEN § 168 marg. č. 11 a 17, Münchener Kommentar/SCHRAMM § 168 marg. č. 20.

⁹⁰ Existuje-li mezi zastoupeným a zástupcem vzájemný závazek, může zastoupený udělit zástupci plnou moc, jejímž předmětem je plnění, které potom může zástupce převést na sebe dle § 181 BGB.

⁹¹ Podrobnosti prohlášení plné moci za neplatnou, které se uskutečňuje veřejným oznámením, upravuje § 176 BGB.

⁹² Zástupce však, jak poznamenává Schramm (Münchener Kommentar § 168 marg. č. 8), může prakticky odejmout právní účinky plné moci již tím, že ji nevyužije (neboť plná moc nezakládá jeho povinnost učinit či přijmout projev vůle).

Na tomto místě je zapotřebí zabývat se také situacemi, kdy se druhá strana na základě vnějšího projevu (v době, kdy je úkon činěn) domnívá, že jednající osobě byla udělena plná moc, ačkoli ji tato od zastoupeného výslovně neobdržela. V této souvislosti zformulovala judikatura a právní věda dva druhy plných mocí. Tzv. trpěná plná moc (*Duldungsvollmacht*) přichází v úvahu, když domnělý zástupce již alespoň jednou jako zástupce vystoupil, zastoupený toto jeho jednání zná nebo trpí, ačkoli by mohl zakročít a smluvní partner v dobré víře předpokládá existenci plné moci. Má tedy velice blízko ke konkludentnímu zmocnění, se kterým je někdy dokonce ztotožňována. Důsledkem takového jednání je platné uzavření právního úkonu s účinky pro zastoupeného, sporný je však právní základ pro takový účinek – buď se vyvozuje konkludentně udělená plná moc, nebo se § 164 a násl. BGB aplikují analogicky.

Předpoklady pro druhý typ – tzv. zdánlivou plnou moc (*Anscheinsvollmacht*) – stanovil Spolkový soudní dvůr (*Bundesgerichtshof*, dále „BGH“)⁹³. Jde o případy, kdy zastoupený sice nic o jednání domnělého zástupce neví, ale při povinné péči to mohl rozpoznat nebo tomu zabránit a smluvní partner byl v dobré víře o tom, že zastoupený rozpoznal jednání domnělého zástupce. Dle převažujícího názoru vede i tato plná moc k uzavření daného úkonu s účinky pro zastoupeného.

Neméně podstatná je problematika zneužití plné moci, která je důsledkem abstraktního pojetí plné moci nezávislé na vnitřním vztahu.⁹⁴ V případě, že zástupce nebude jednat v souladu s vnitřním vztahem (např. povinnostmi ujednanými v příkazní smlouvě),⁹⁵ bude dle BGH a převažujícího názoru takový právní úkon (relativně) neplatný, jen když smluvnímu partnerovi bylo takové porušení zřejmé. Dle převažujícího názoru se analogicky aplikuje § 179 BGB o jednání zástupce bez plné moci (viz. 3.5) a zastoupený tak může jeho právní úkon dodatečně schválit.⁹⁶ Absolutně neplatný (z důvodu porušení dobrých mravů dle § 138 odst. 1 BGB) bude naproti tomu takový právní úkon, který je výsledkem vědomého jednání zástupce a smluvní strany za účelem poškodit zastoupeného (tzv. koluze).

Nakonec je nutné pojednat o kategorii platnosti. Pro absolutní neplatnost plné moci jakožto projevu vůle platí obecné důvody neplatnosti (např. vnitřní výhrada, o které třetí osoba ví, a

---

⁹³ Např. BGH, Urteil vom 15. Dezember 1955 – II ZR 181/54.

⁹⁴ BGB neobsahuje žádnou úpravu zneužití plné moci a při přípravách kodifikace bylo diskutováno pouze zneužití zákonného zastoupení, které však nebylo do zákoníku zahrnuto. Judikatura a právní věda pojmají tuto problematiku jako případ zneužití práva dle § 242 BGB (plnění dle dobré víry), pouze menšinový názor ji řadí přímo k institutu zastoupení.

⁹⁵ Ačkoli mnoho rozhodnutí BGB vyžaduje ke zneužití oprávnění vědomé jednání zástupce ke škodě zastoupeného, bylo zneužití judikováno i v případě neúmyslného jednání.

⁹⁶ Odlišným důsledkem je možnost zastoupeného uplatnit námitku nepřipustného výkonu práva (*Einwand der unzulässigen Rechtsausübung*).

simulovaný právní úkon). Kromě toho bude neplatná taková plná moc, kterou udělí osoba nezpůsobilá k právním úkonům⁹⁷ nebo která je udělena osobě nezpůsobilé k právním úkonům.

Také ohledně relativní neplatnosti přicházejí v úvahu obecné důvody – tzv. vnitřní omyl – omyl v obsahu projevu vůle, tzv. vnější omyl – omyl v projevu vůle, klamání a hrozba. Nebyla-li plná moc ještě užita, prakticky se námitka neplatnosti využije jen v případech, kdy plnou moc nelze odvolat. Větší uplatnění najde ale až poté, co byla užita a zpravidla byl i učiněn daný právní úkon. Vznesení námitky neplatnosti má v takovém případě za následek neplatnost plné moci ex tunc. S ohledem na nároky stran z odpovědnosti za škodu přitom musí být rozlišováno, zda se jednalo o plnou moc vnitřní či vnější. Byla-li plná moc udělena zástupci, vznesení námitky vůči němu, v jejím důsledku zástupce jednal jako falsus procurator a odpovídá smluvní straně za škodu dle § 179 odst. 2 BGB. Důvěra zástupce v platnost plné moci je pak zajištěna § 122 odst. 1 BGB, dle kterého je oprávněn požadovat od zastoupeného náhradu škody.⁹⁸ Někteří autoři přitom doporučují, aby i v případech vnitřní plné moci byla námitka neplatnosti vznesena vůči třetí straně, která by pak měla vůči zastoupenému nárok na náhradu škody dle § 122 odst. 1 BGB a zástupce (který koneckonců neplatnost plné moci nikterak nezpůsobil) by byl „venku ze hry“. Důvodem pro takovou konstelaci má být především fakt, že námitka sleduje vůli zastoupeného nebýt daným právním úkonem zástupce vázán. Existuje však i jiné pojetí⁹⁹, dle kterého má být v případě vnitřní plné moci námitka přece jenom vznesena vůči zástupci, ale třetí strana má mít nárok přímo vůči zastoupenému dle § 122 odst. 1 BGB analogicky.

3.4 Právní účinky smluvního zastoupení

Jsou-li splněny předpoklady § 164 BGB – tzn. jedná-li zástupce v rámci jemu uděleného oprávnění vyjádřeného v plné moci jménem zastoupeného, pak je z daného právního úkonu oprávněn resp. zavázán přímo zastoupený.

V praxi může nastat situace, kdy zastoupený i zástupce učiní právní úkon týkající se stejného předmětu. To zakládá kolizi mezi jejich jednáními, jejíž řešení se odvíjí od povahy učiněných právních úkonů. Jednalo-li se o tzv. *Verpflichtungsgeschäfte* – právní úkony, kterými se jedna strana zavazuje vůči druhé straně¹⁰⁰, pak jsou účinné oba vedle sebe. Splnění však může být jen jeden takový závazek, zatímco na druhý se aplikují ustanovení o porušení smlouvy. Šlo-li

---

⁹⁷ K platnému udělení plné moci osobou s omezenou způsobilostí k právním úkonům se vyžaduje svolení zákonného zástupce.

⁹⁸ Bude-li zastoupený nemajetný, nedostane se zástupci dané náhrady škody, přitom však bude povinen nahradit škodu třetí osobě. Bude-li naopak zástupce nemajetný, nedostane se náhrady škody třetí osobě, protože takový nárok nemá vůči zastoupenému.

⁹⁹ Münchener Kommentar/SCHRAMM § 167 marg. č. 111.

¹⁰⁰ Tedy obligatorní právní úkony – typicky kupní smlouva.

o tzv. *Verfügungsgeschäfte* – právní úkony, kterými je právo bezprostředně přeneseno, zatíženo, změněno nebo zrušeno¹⁰¹, platí princip priority dle časového sledu učiněných úkonů. Později učiněný právní úkon pak může být účinný do té míry, do jaké nebyl vyčerpán předchozím právním úkonem.

Z účinků smluvního zastoupení vyplývá, že smluvní partner může vznášet nároky toliko vůči zastoupenému. Zásadně je to tedy zastoupený, kdo odpovídá za porušení smluvních ale také před-smluvních povinností. BGH však ve svých rozhodnutích formuloval podstatné výjimky z této zásady, které se v rámci reformy obligačního práva v roce 2002 promítly do ustanovení § 311 odst. 3 věta 2 BGB. Dle něj může závazkový vztah vzniknout mezi třetí osobou a osobou, která podstatně ovlivnila vyjednávání smlouvy nebo její uzavření. Jinými slovy to má být zástupce, kdo má v určitých případech odpovídat (jako společný dlužník se zastoupeným) v případech culpa in contrahendo. Soudními rozhodnutími a převažujícím pojetím byly pod takové jednání zahrnuty případy, kdy zástupce jednal s neobyčejným zájmem, který je z hospodářského hlediska srovnatelný se zájmem na vlastní věci, nebo kdy ve smluvním partnerovi větší měrou vzbudil důvěru, že bude odpovídat za řádný průběh obchodu.

BGB výslovně upravuje problematiku vad projevu vůle a přičitatelnosti subjektivních elementů. Dle § 166 odst. 1 BGB se při vadném projevu vůle zohlední pouze osoba zástupce¹⁰², protože se jedná o jeho projev vůle, a zastoupený může vznést námitku neplatnosti takového právního úkonu učiněného zástupcem. Stejně tak se při výkladu okolností, které osoba zná nebo má znát, bere v úvahu pouze osoba zástupce. Druhý odstavec téhož paragrafu obsahuje důležitou výjimku, dle které se zastoupený nemůže odvolávat na nevědomost zástupce, když tento jednal na základě jeho určitých pokynů (to je vykládáno extenzivně a kromě přesně určených právních úkonů se vztahuje i na pokyny vyplývající z vnitřního vztahu mezi zastoupeným a zástupcem). Tím je vyloučeno, aby zastoupený užíval zástupce coby nástroje, který je v dobré víře.

3.5 Jednání zástupce bez plné moci

BGB upravuje ve čtyřech relativně obsáhlých ustanoveních § 177 až § 180 BGB situace, kdy zástupce jedná bez plné moci, a z nich vyplývající odpovědnost vůči smluvnímu partnerovi. Jednání zástupce bez plné moci může nastat ve třech případech – zástupci nebyla plná moc nikdy udělena, jednou udělená plná moc zanikla nebo zástupce překročil hranice jemu udělené plné moci. Přitom je třeba rozlišovat právní úkony jednostranné a dvoustranné.

---

¹⁰¹ Tzv. dispoziční úkony, typicky převedení vlastnického práva k movité věci dle § 929 BGB.

¹⁰² Úprava vychází z pojetí, že je záležitostí zastoupeného zvolit si spolehlivého zástupce, správně ho instruovat a kontrolovat ho.

Nejprve se budu zabývat těmi dvoustrannými. Ve všech případech zastupování bez plné moci se právní úkon učiněný zástupcem nachází ve stavu tzv. nejisté neplatnosti (*schwebende Unwirksamkeit*). To znamená, že zastoupený může dodatečně schválit úkon učiněný zástupcem bez plné moci, přičemž se nevyžaduje forma nutná pro učiněný právní úkon. Vyzve-li smluvní strana zastoupeného, aby právní úkon schválil, pak tak musí zastoupený učinit projevem vůle vůči této smluvní straně, a to ve lhůtě dvou týdnů po výzvě. Do doby, než zastoupený právní úkon schválí, je smluvní strana oprávněna odstoupit, ledaže při provádění daného úkonu o neexistenci plné moci věděla. Pokud zastoupený právní úkon schválí, stane se tím právní úkon platný se zpětným působením. Odepře-li však zastoupený schválit učiněný právní úkon, je tento definitivně neplatný a zástupce odpovídá smluvní straně jako *falsus procurator*.

U jednostranných právních úkonů je jednání zástupce bez plné moci zásadně absolutně neplatné. Důvodem je ochrana oprávněného zájmu smluvní strany, která chce vědět, zda zástupce má plnou moc nezbytnou pro učinění takového právního úkonu. Existují však výjimky, na které se aplikují odpovídající ustanovení o smlouvách, čímž se tyto právní úkony dostávají do režimu nejisté neplatnosti a dodatečného schválení. Je tomu tak v případě, kdy strana, vůči které je daný úkon činěn, nevznesla námitku proti zástupcem tvrzené plné moci nebo byla srozuměna s tím, že zástupce jedná bez plné moci, nebo konečně když byl jednostranný právní úkon učiněn vůči zástupci bez plné moci.

V případech, kdy se dvoustranný právní úkon stane definitivně neplatný, je nutné, aby byl smluvní partner chráněn. Proto *falsus procurator* odpovídá za dané jednání dle § 179 BGB, který rozlišuje nároky smluvní strany podle toho, zda zástupce věděl, že jedná bez plné moci, či nikoli. V prvním případě je smluvní strana oprávněna od zástupce požadovat plnění nebo náhradu škody. Zvolí-li si plnění, nedojde tak k uzavření smlouvy mezi zástupcem bez plné moci a smluvní stranou. Smluvní strana (jen) získá zákonný nárok na plnění a zástupci dále náleží práva, jako kdyby byl smluvním partnerem¹⁰³. Zvolí-li si naopak náhradu škody, má být jeho postavení totožné jako v případě řádného splnění právního úkonu – náhrada tzv. pozitivního zájmu. Z toho důvodu je smluvní strana povinna zvolit si náhradu škody v případě, kdy *falsus procurator* nemůže plnit.¹⁰⁴ V případech, kdy zástupce nevěděl, že jedná bez plné moci, náleží smluvní straně nárok na náhradu tzv. negativního zájmu, který jí má zajistit postavení, jako

---

¹⁰³ Např. práva kupujícího z vad zboží, námitka nesplněné smlouvy; může také namítat neplatnost právního úkonu z důvodu lstivého oklamání ze strany zastoupeného.

¹⁰⁴ Kdyby byl smluvní partner i přes tuto neschopnost plnit oprávněn požadovat plnění, byla by jeho situace výhodnější než při řádném splnění daného úkonu, což je nepřipustné. Německé právo totiž počáteční nemožnost plnění spojuje s nárokem druhé strany na náhradu škody (osoba je vyvázána z povinnosti plnit), zatímco česká úprava počáteční nemožnost plnění spojuje s absolutní neplatností. I ta však v důsledku vede k odpovědnosti za škodu.

kdyby k danému právnímu úkonu vůbec nedošlo (přítom je však stanovena hranice výše takové náhrady, kterou tvoří pozitivní zájem).

Z odpovědnosti zástupce jsou však s ohledem na princip dobré víry konstruovány dvě výjimky. *Falsus procurator* neodpovídá za jednání, pokud smluvní strana věděla nebo vědět musela, že tento jedná bez plné moci. Dále je jeho odpovědnost vyloučena, je-li omezen ve způsobilosti k právním úkonům a nejednal-li s předchozím souhlasem svého zákonného zástupce.

Zbývá dodat, že odpovědnost zástupce nijak nevyklučuje nároky na náhradu škody třetí osoby vůči zastoupenému.

3.6 Právní úkony učiněné se sebou samým

Poslední úpravou, které se v rámci smluvního zastoupení budu věnovat, jsou případy označované v češtině jako samokontrahování, které upravuje § 181 BGB (tzv. *Insichgeschäft*). Jak název napovídá, jde o dvoustranné právní úkony, jejichž oběma stranami je pouze jedna osoba.

Dané ustanovení vypočítává dvě situace, ve kterých zástupce nemůže jednat, přesněji řečeno které jsou z důvodu kolize zájmů zásadně nepřípustné. Jednak je to případ, kdy zástupce uzavře právní úkon mezi svou osobou (svým jménem) a osobou zastoupeného (jeho jménem).¹⁰⁵ O druhou situaci se jedná, když je daná osoba zástupcem dvou odlišných osob a uzavře smlouvu mezi těmito dvěma osobami.¹⁰⁶ Takové jednání je třeba kvalifikovat jako jednání zástupce bez plné moci. Jeho důsledkem je tedy tzv. nejistá neplatnost, kdy zastoupený může daný právní úkon dodatečně schválit a smlouva tak bude uzavřena mezi zastoupeným a zástupcem, resp. mezi dvěma zastoupenými. V druhém případě je však pro platné uzavření smlouvy s účinky pro zastoupené třeba schválení jich obou.

Ze zásady důsledku takových právních úkonů však existují výjimky, které mají za následek platnost úkonu s účinky pro zastoupeného, resp. zastoupené. Dle zákona to jsou to situace, kdy zastoupený takové jednání dovolil, nebo kdy jednání sleduje výlučně splnění určitého závazku.¹⁰⁷ Kromě toho však literatura dovozuje ještě další výjimku pro případy, kdy je jednání zástupce pro zastoupeného, resp. zastoupené toliko právně výhodné.

---

¹⁰⁵ Příklad: A je zástupcem B a chce si od něj koupit automobil. Kupní smlouvu tedy podepíše jednou svým jménem a jednou jménem B jakožto její zástupce. Takové jednání je označováno jako právní úkon se sebou samým ve formě samokontrahování (*Insichgeschäft in Form des Selbstkontrahierens*).

¹⁰⁶ Příklad: A je zástupcem B a C a uzavře tak nájemní smlouvu, kterou podepíše jednou jménem B a jednou jménem C. Takové jednání je označováno jako právní úkon se sebou samým ve formě vícečetného zastupování (*Insichgeschäft in Form der Mehrfachvertretung*).

¹⁰⁷ Příklad: Zastoupený se zavázal prodat zástupci svůj mobilní telefon. Zástupce tak uzavře kupní smlouvu jménem svým i jménem zastoupeného. Účelem takové smlouvy je pouze splnění dané povinnosti zastoupeného.

Analogicky se úprava § 181 BGB aplikuje také na další případy, kdy vyvstává nebezpečí kolize zájmů. V nich se zástupce snaží vyřešit problém samokontrahování tím, že udělí plnou moc třetí osobě, aby s ní jakožto podzástupcem uzavřel právní úkon.¹⁰⁸

4 POROVNÁNÍ NĚMECKÉ ÚPRAVY SE STÁVAJÍCÍ ČESKOU

4.1 Odborná literatura

Jak je patrné z předchozích dvou kapitol, vyznačují se obě úpravy smluvního zastoupení určitými charakteristikami, z nichž některé jsou dosti odlišné, jiné můžeme označit za velmi podobné. V této kapitole obě právní úpravy porovnáme a popíšeme jejich nejdůležitější rozdíly.

Na začátek považuji za vhodné zmínit se o odborné literatuře, která se právním institutem smluvního zastoupení zabývá, neboť se značně liší svým rozsahem a přístupem k tématu. Zejména co do četnosti nelze německé a české publikace vůbec srovnávat. Ve Spolkové republice Německo existuje mnoho i velmi podrobných komentářů k BGB¹⁰⁹, které na rozdíl od českých obsahují kromě historického exkurzu a odkazů na významnou judikaturu také jednotlivé názorové proudy ke konkrétní úpravě a jsou proto podnětem k přemýšlení a k diskusi o možném dalším vývoji práva. Také příspěvků právní vědy není málo, stejně jako učebnic občanského práva hmotného, které často odrážejí odlišné názory svých autorů. Institutu smluvního zastoupení je tradičně věnována velká pozornost a na univerzitách představuje tato materie – jako jeden z fundamentálních prvků soukromého práva – větší část jednoho z prvních semestrů studia práv.¹¹⁰

Česká odborná literatura institutu smluvního zastoupení zdaleka nevěnuje tolik prostoru. Dva komentáře k občanskému zákoníku jsou spíše základní a stručnou, nikoli prohloubenou literaturou k daným úpravám. Kromě odkazů na jiná ustanovení a nejdůležitější judikaturu v nich nenajdeme odpovědi na relevantní otázky ani odlišné právní názory. Též české učebnice občanského práva hmotného vykládají institut jen v základních obrysech a neproblematicky. Několik článků k tomuto tématu se věnuje téměř výlučně problematice plné moci. Dlužno poznamenat, že o smluvním zastoupení neexistuje jediná monografie.

---

¹⁰⁸ Příklad: X je zástupcem Z a na základě své plné moci udělí další plnou moc Y. Poté uzavře X svým jménem právní úkon s Y coby podzástupcem Z.

¹⁰⁹ Zejména Staudinger Kommentar čítající 80 svazků a Münchener Kommentar se svými 11 svazky.

¹¹⁰ Smluvní zastoupení bývá i častým námětem klausurních prací.

4.2 Právní komparace

Česká i německá zákonná úprava smluvního zastoupení (jeho vnějšího aspektu) jsou obě obsaženy v obecné části patřičného zákoníku. Počet ustanovení německé úpravy je zhruba dvojnásobný, ale co do obsahu se dané úpravy zabývají stejnými aspekty. Zaměřím se na odlišnosti, které považuji za výrazné a které by mohly být druhé úpravě (zpravidla té české) inspirací. Nejprve pojednám o principech právní úpravy, dále o diferencích v obecné rovině smluvního zastoupení a nakonec o úpravách souvisejících s plnou mocí.

Za stěžejní princip obou úprav je nutné označit korelaci vnějšího a vnitřního vztahu smluvního zastoupení – tedy obligačního ujednání a plné moci, kterým se zabývá právní věda. Německé pojetí je v zásadě založeno na principu abstraktnosti plné moci a obligačního vztahu, čímž se myslí jejich vzájemná nezávislost co do vzniku a dalšího trvání.¹¹¹ Toto pojetí sleduje několik cílů. V prvé řadě je zaměřeno na ochranu zájmů třetí strany, která je tak ušetřena toho, aby se zabývala existencí a obsahem vztahu mezi zastoupeným a zástupcem. Dále poskytuje ochranu vnitřnímu vztahu, který je tak ušetřen před zásahy jiných osob. Konkrétně se tato zásada projevuje v tom, že plná moc může platně existovat bez ohledu na vady smluvního vztahu nebo na jeho existenci vůbec. Její projev nalezneme ale i v povaze vnitřních pokynů nebo jiných závazků obsažených ve smluvním vztahu. V případě, že je zástupce nedodrží, je jeho jednání platné, ledaže není kryto oprávněním vyplývajícím z plné moci. Je však nutné pamatovat na zákonnou dikci, kterou BGB obsahuje pro případ zániku plné moci. Dle § 168 odst. 1 BGB sleduje totiž zánik plné moci osud základního (vnitřního) vztahu.¹¹² Spíše však je to právě abstraktnost, která dává rámeček pro výklad daného ustanovení, které nelze nikterak chápat jako neomezenou spjatost plné moci a základního vztahu.¹¹³ Právě s ohledem na princip abstraktnosti je v německé odborné literatuře přísně rozlišováno mezi vztahem vnitřním a vnějším a nedochází tak ke směšování pojmů smluvní vztah, dohoda a plná moc. Česká odborná literatura se abstraktní teorií prakticky nezabývá¹¹⁴, když tak v souvislosti se zánikem plné moci. Přesto je nutné dojít k závěru, že i česká úprava smluvního zastoupení vychází z abstraktního pojetí zástupčího vztahu a plné moci, a to i v případě zániku smluvního vztahu a zániku právních

---

¹¹¹ Např. Staudinger Kommentar/SCHILKEN vor § 164 marg. č. 33 a násl.; Soergel Bürgerliches Gesetzbuch/LEPTIEN vor § 164 marg. č. 45, 46; Münchener Kommentar/SCHRAMM § 164 marg. č. 97 a násl.

¹¹² Právě kvůli § 168 věť 1. BGB někteří autoři abstraktní teorii odmítají a vycházejí z úzkého sepětí obou aspektů. Jako protiargument lze však vznést hned obsah § 168 věty 2. BGB, která poukazuje na nezávislost vnitřního a vnějšího vztahu.

¹¹³ Staudinger Kommentar/SCHILKEN § 168 marg. č. 1.

¹¹⁴ Viz. poznámka pod čarou č. 45.

účinků plné moci. Koneckonců je toto pojetí výsledkem právního vývoje v průběhu 19. století a své místo našlo ve všech moderních občanských zákonících.¹¹⁵

Další významný rozdíl spočívá v rozsahu principu zřejmosti. Česká úprava vychází z nutnosti, aby jednání zmocněnce bylo navenek seznatelné jako jednání jménem jiné osoby, a pro všechny ostatní případy stanoví nevyvratitelnou právní domněnku, dle které je z jednání zavázán přímo a jediné zmocněnec. Zákoník ani právní věda se nezabývají tím, zda je nutné, aby byla třetí osobě známa identita zmocnitele. Německá úprava není takto striktní a připouští určité výjimky, zejména u každodenních úkonů s okamžitým plněním a u některých případů tzv. záměny identity. Považuji tyto výjimky za rozumnou moderaci, která reaguje na potřeby praxe a která zároveň nikterak nezasahuje do ochrany práv třetích osob. Tyto výjimky totiž vycházejí ze situací, kdy je pro třetí osoby nepodstatné, kdo je jejich smluvním partnerem. Naopak jsou zároveň projevem ochrany zájmů zmocnitele, když mohou právní účinky zastoupení nastat i v případech, kdy není dána subjektivní seznatelnost jednání jménem jiné osoby nebo je dána, ale její konkretizace je pro smluvní stranu irelevantní.

Rozdílný přístup českého a německého práva se projevuje také v úpravě úkonů, na které se smluvní zastoupení může vztahovat. Podle německé právní vědy ho lze použít pouze na právní úkony a jim podobné úkony, nikoli na deliktní jednání či činnosti faktické povahy. Striktně jsou potom vyloučeny úkony tzv. vysoce osobnostního rázu jako např. uzavření manželství nebo pořízení závěti. Za zajímavost stojí i skutečnost, že povahu právního úkonu jakožto úkonu vysoce osobnostního charakteru lze mezi účastníky sjednat. Česká jurisprudencí se tomuto tématu věnuje pouze sporadicky, zejména v úvodech k institutu smluvního zastoupení. V nich je zmiňováno, že jde o činění právních úkonů. Omezení smluvního zastoupení na právní úkony „neosobního“ charakteru však není českému právu vlastní.¹¹⁶ S ohledem na jejich zvláštní charakter však k jejich provedení nestačí existence generální plné moci, nýbrž musí být oprávnění zmocněnce založeno plnou mocí speciální. BGB dále na rozdíl od českého zákoníku vyžaduje větší ochranu při činění jednostranných právních úkonů zmocněncem, kdy má být druhé straně předložena listinná podoba plné moci, jinak je tato strana oprávněna jednání neprodleně odmítnout.

Vývoj německého občanského práva v posledních letech přinesl změny, které se promítly do nové úpravy odpovědnosti za zavinění v předmluvním stadiu. V této souvislosti došlo také k úpravám u smluvního zastoupení, jejichž účelem je ochrana třetích osob a poctivosti v právním

---

¹¹⁵ Více např. TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení. In *Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008, str. 68-69.

¹¹⁶ V zastoupení lze např. uzavřít manželství (§ 9 zákona o rodině) nebo odmítnout dědictví (§ 463 OZ). Pořízení závěti je však i dle českého práva nezastupitelným úkonem (§ 476 a násl. OZ).

styku. Proto za určitých podmínek bude za jednání zmocněnce (vedle zmocnitele) odpovídat také sám zmocněnec. V českém občanském ani obchodním právu není doposud institut culpa in contrahendo obecně zakotven, nicméně lze při vyvozování odpovědnosti aplikovat ustanovení § 415 OZ, které zakotvuje obecnou prevenční povinnost vztahující se na všechny účastníky občanskoprávních vztahů.¹¹⁷ Její porušení může potom vést ke vzniku odpovědnosti za škodu dle § 420 OZ. Vzhledem k právním účinkům smluvního zastoupení obsaženým v občanském zákoníku a k neexistenci zvláštní úpravy však není v českém právu možné dovodit jinou odpovědnost než tu zmocnitele.

Odlišný přístup najdeme v obou zákonících ohledně způsobu úpravy aktivního a pasivního zastoupení. BGB v úvodním ustanovení při formulování právních účinků jednání zástupce jménem zastoupeného v rámci zástupčího oprávnění vychází z činění projevu vůle, avšak ve třetím odstavci stejného ustanovení zakotvuje explicitně také přijímání projevů vůle. Český občanský zákoník zvolil poněkud elegantnější formulaci „při právním úkonu“, ze které lze dovodit aktivní i pasivní zastupování. Možná je taková zákonná dikce až natolik pregnantní, že ani odborná literatura na tyto dvě roviny neupozorňuje.

České a německé pojetí se rozcházejí v požadavku na způsobilost zmocněnce k právním úkonům. Český občanský zákoník vyžaduje, aby byl zmocněnec způsobilý k takovému úkonu, který má na základě plné moci učinit (ohledně nevhodnosti tohoto požadavku při pasivním zastoupení viz 2.4). Naproti tomu BGB požaduje pouze omezenou způsobilost k právním úkonům¹¹⁸ bez ohledu na to, k jakému právnímu úkonu je zmocněnec oprávněn. V tomto ohledu je tedy česká úprava přísnější. Zřejmě vychází zejména ze skutečnosti, že zmocněnec činí vlastní projev vůle, a proto musí být splněny zákonné podmínky jeho platnosti. Odůvodnění německého pojetí naproti tomu vyzdvihuje přičitatelnost jednání zastoupenému a neutralitu právního úkonu pro zmocněnce.

České právo umožňuje zmocniteli udělit plnou moc pouze zmocněnci, popř. více zmocněncům současně. Německá úprava mimo to opravňuje zmocnitele udělit plnou moc též osobě, se kterou má zmocněnec jednat, nebo dokonce veřejným oznámením coby neadresovaným úkonem. Taková právní konstrukce se zdá být praktická a s ohledem na zásadu zřejmosti též vhodná. Je s ní však spojen i jiný významný okamžik – zánik plné moci. Tzv. vnější plná moc totiž může dle německého práva pozbýt právních účinků, až když se tato osoba zánik plné moci dozví (a to buď od zmocnitele nebo jiným způsobem).

Občanský zákoník dále výslovně upravuje způsob jednání více zmocněnců, nebyl-li určen zmocnitelem. BGB i přes svou relativně obsáhlou úpravu smluvního zastoupení tuto možnost

---

¹¹⁷ V tomto smyslu se vyjádřil i Nejvyšší soud ČR ve svých rozhodnutích ze dne 2. září 2008 sp. zn. 25 Cdo 127/2007 a ze dne 11. října 2006 sp. zn. 29 Odo 1166/2004.

¹¹⁸ Explicitně vyjádřeno v § 165 BGB.

vůbec nezmiňuje. V zásadě však právní věda nevyžaduje společné jednání zástupců, vždy bude záležet na interpretaci obsahu plné moci.

Preciznější úpravu obsahuje německé občanské právo, když kromě obecné a zvláštní plné moci rozeznává i plnou moc udělenou k určitým druhům právních úkonů. České právo tuto plnou moc podřazuje pod speciální plnou moc.

V jedné z podstatných náležitostí plné moci by však český občanský zákoník mohl být německému vzorem. Naše úprava vychází zásadně z bezformálnosti plné moci, avšak vzápětí zakotvuje pro případy, kdy má být činěn úkon vyžadující písemnou formu, požadavek písemné formy plné moci. BGB naproti tomu vychází pouze z neformálnosti, což je judikaturou i jurisprudencí kritizováno. Převažující mínění i soudy požadují individuální přístup k případům a odmítají aplikaci ustanovení písemné formy určitého právního úkonu vždy i na plnou moc. Bezformálnost plné moci nemusí totiž vždy odporovat varovné funkci zpřísněné formy. Je však otázkou, zda by bezvýhradná aplikace písemné formy i na plnou moc nebyla s ohledem na požadavek právní jistoty vhodnější, a to i přes možné „zatížení“ účastníků v případech, kdy to není zcela nezbytné.

Navzdory relativně obsáhlé úpravě (přinejmenším v porovnání s českým zákoníkem) smluvního zastoupení v BGB překvapuje, jak málo ustanovení je věnováno plné moci a pozbytí jejích právních účinků. Přitom oba zákoníky shodně používají termín „zánik plné moci“, který mnozí považují za terminologicky nesprávný.¹¹⁹ BGB v první řadě stanoví zásadu, dle které zánik plné moci sleduje osud základního vztahu. Jako důvod zániku potom uvádí pouze odvolání zastoupeným. Přitom musí odvolání směřovat vůči osobě, které byla plná moc udělena (zastoupenému, třetí osobě nebo prostřednictvím veřejného oznámení). V případě listinné podoby moci jsou potom stanoveny dva způsoby, kterými mohou její právní účinky zaniknout. Ostatní důvody – např. smrt zastoupeného či zmocněnce, vypovězení – dovozuje jurisprudenc. Česká úprava obsahuje podrobnější výčet důvodů zániku plné moci – provedení úkonu, odvolání, vypovězení a smrt. Ani ten však není taxativní, a tak jsou dovozovány i jiné důvody – dohoda zmocnitele a zmocněnce, rozvazovací podmínka. Výrazný rozdíl obou přístupů spočívá v jednostranném ukončení ze strany zastoupeného. Zatímco BGB výslovně dovoluje ujednat si neodvolatelnou plnou moc, český zákoník toto nepřipouští.

Podstatně srozumitelnější úpravu obsahuje BGB ohledně jednání zástupce bez oprávnění, včetně překročení zástupčího oprávnění. Taková jednání se nacházejí ve zvláštním režimu nejisté neplatnosti. Jednoznačně je v takových případech chráněn zájem zastoupeného, který může

---

¹¹⁹ Např. ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Praha : Linde, 2008, § 33b; POHL, T. Právní moc a zastoupení. In *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008, str. 89.

zástupcovo jednání dodatečně schválit, přičemž BGB stanoví určité náležitosti v případě výzvy třetí osoby ke schválení. Poměrně obsáhlé zvláštní ustanovení je potom věnováno nárokům třetí strany z náhrady škody, kdy je rozlišováno podle toho, zda se zástupce o nedostatku plné moci věděl. Česká obdoba je formulována složitě a nepřehledně. U jednání bez oprávnění chrání více zastoupeného, u překročení oprávnění naopak třetí osobu. Nárok třetí osoby na splnění závazku nebo náhradu způsobené škody je stanoven v jedné větě. Zatímco dle českého zákoníku musí ke schválení dojít bez zbytečného odkladu, BGB stanoví přesnou lhůtu dvou týdnů od výzvy třetí strany. Navíc do doby schválení opravňuje třetí stranu k odstoupení od smlouvy.

V českých komentářích či učebnicích bychom marně hledali výklad k problematice konkurenčního jednání zmocnitele i zmocněnce. Udělením plné moci se totiž zmocnitel nezbavuje možnosti sám jednat, a tak mohou nastat situace, kdy právní úkon daného obsahu učiní zmocnitel i zmocněnec. Německá jurisprudencí nalézá řešení dle charakteru učiněných právních úkonů. Co do smluvního závazku k určité povinnosti jsou platné oba právní úkony, přičemž splněn může být je jeden a ohledně druhého má smluvní partner nárok na náhradu škody. V případě tzv. dispozičních právních úkonů se aplikuje pravidlo priority, kdy bude mít právní účinky prvně provedený právní úkon. Právě kritérium časového provedení daného úkonu vnímám jako řešení pro situace nastalé dle českého právního řádu. Platný tedy bude prvně učiněný úkon a z pozdějšího bude mít smluvní partner nárok na náhradu škody vůči zmocniteli¹²⁰.

S konkurenčním jednáním zmocnitele a zmocněnce souvisí také problematika tzv. vytěsňující plné moci. Jde tedy o to, zda je přípustné, aby byl zmocnitel v důsledku plné moci zbaven možnosti sám jednat. Dle mého názoru je nutné takové pojetí odmítnout, a to i s ohledem na § 574 odst. 2 OZ.

Čeští juristé se dále nezabývají ani tzv. samokontrahováním. BGB jej výslovně upravuje v jednom svém ustanovení a nedává tak prostor pochybnostem. Zákonná formulace je navíc dále rozvedena i jurisprudencí. Německou úpravu, která chrání zájmy zmocnitele, resp. zmocnitelů, pokládám za vhodnou a inspirující. Taková jednání by měla zakládat právní účinky pro zastoupeného, resp. zastoupené pouze v případech, kdy k tomu dají svolení, kdy zmocněnec jedná za účelem splnění závazku nebo jde-li toliko o „právně výhodné“ účinky.

---

¹²⁰ Vůči zmocněnci by měl smluvní partner takový nárok, pokud by ke konkurenčnímu jednání došlo v důsledku překročení zmocněncova oprávnění, resp. v případě nezmocněného jednání.

5 SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ V RÁMCI EUROPEIZACE SMLUVNÍHO PRÁVA

Smluvní zastoupení je jako jeden z institutů smluvního práva součástí procesu, který je nazýván europeizace soukromého práva. Jedná se o přibližování jednotlivých národních právních řádů na poli privátního práva s cílem odstranit překážky, které z těchto diferenciací vyvstávají. Není to však jen vnitřní trh Evropské unie, který se potýká s problémy v důsledku odlišných právních úprav. Berger správně poukazuje na to, že pojmy evropské soukromé právo, *lex mercatoria* a globalizace spolu úzce souvisejí.¹²¹

Již od 80. let vydává Evropské společenství směrnice týkající se jednotlivých institutů smluvního práva a lze tak mluvit o jeho dílčí harmonizaci.¹²² Evropské soukromé právo je ve středu pozornosti mnoha institucí, které se zabývají právní komparací a vytvářejí své instrumenty.¹²³ Téma a rozsah této práce mi nedávají možnost zabývat se jednotlivými pohledy na tento probíhající proces a možnými alternativami jeho výsledku. Považuji však za důležité zmínit, že nepanuje jednota v tom, zda by smluvní právo mělo být unifikováno či harmonizováno. Různí se názory na to, jakým způsobem má být vůbec dosaženo vyšší koherence komunitárního soukromého práva – přijetím směrnic, formulováním obecných principů, uzavřením dohod mezi členskými státy nebo vytvořením evropského kodexu soukromého práva. V této kapitole se podrobněji zaměřím na vývoj, který vedl k vypracování „zlomového“ právního dokumentu v oblasti evropského soukromého práva, který je relevantní také pro českou úpravu smluvního zastoupení v připravovaném zákoníku.

Jako první se soukromým právem systematicky začala zabývat Komise pro evropské smluvní právo (*Commission on European Contract Law*), kterou tvořili právníci ze všech členských států Evropských společenství a které předsedal profesor Ole Lando. Myšlenka upravit smluvní a mimosmluvní závazkové vztahy sahá až do 70. let 20. století, kdy se hledaly personální kapacity a finanční prostředky pro budoucí vědeckou práci. Od 80. let 20. století pak takzvaná Landova komise¹²⁴ pracovala na formulování principů evropského smluvního práva (*Principles of European Contract Law*, dále „PECL“), které měly nabídnout mnohé výhody – usnadnit přeshraniční obchod v Evropě, posílit evropský vnitřní trh, vytvořit infrastrukturu pro komunitární smluvní právo, poskytnout návod pro národní soudy a zákonodárce a v neposlední řadě také nalézt společnou cestu pro kontinentální a anglosaské právo. Komise čerpala z

¹²¹ HARTKAMP, A., HESSELINK, M., HONDIUS, E. a spol. *Towards a European Civil Code*. Nijmegen : Kluwer, 2004, str. 43.

¹²² Např. čtené směrnice na ochranu spotřebitele nebo směrnice na ochranu zaměstnance.

¹²³ Kromě dále zmiňovaných např. UNIDROIT, Association Henri Capitant spolu se Société Législation Comparée, Society of European Contract Law, Common Core of European Private Law.

¹²⁴ Jednalo se o dvě komise, ke kterým se postupně přidávali právníci ze států, které přistupovaly k Evropské unii.

právních řádů všech členských států, žádná právní úprava však nebyla vzata jako východisko, stejně tak nebylo cílem vytvořit kompromisy mezi jednotlivými úpravami. Kromě toho zkoumala i jiné právní řády a některé návrhy, které formulovala, nejsou dokonce zakotveny v žádném právním řádu. Výsledkem její činnosti byly tři části¹²⁵ zabývající se principy evropského smluvního práva.

V rámci této práce se věnuji části první a druhé, které se zabývají uzavíráním, platností, výkladem a obsahem smluv, dále např. jednotlivými nároky při nesplnění smluvních povinností. Rozsah těchto zásad je tak poměrně široký, stejně jako možnosti jejich aplikace. Hned první článek říká, že principy mají být užity jako obecná pravidla smluvního práva v Evropské unii, když se smluvní strany dohodnou, že budou součástí jejich smlouvy nebo že se jimi má jejich smlouva řídit. Za povšimnutí však stojí, že se PECL užijí také v případě, když se smluvní strany dohodnou, že se jejich smlouva bude řídit obecnými právními zásadami, *lex mercatoria* nebo podobnými pravidly, a dále pak v případě, když si smluvní strany pro smlouvu nezvolí žádný právní řád nebo žádná právní pravidla.¹²⁶ Berger k tomu poznamenává, že PECL si nárokuje být „*modern European lex mercatoria*“¹²⁷ (moderním evropským *lex mercatoria*) a že tak *lex mercatoria* zastává důležité místo v rámci současné debaty o vývoji evropského soukromého práva.¹²⁸

Smluvním zastoupením se zabývá třetí kapitola nazvaná *Authority of Agents*, která se dále člení na oddíly obecná ustanovení, přímé zastoupení a nepřímé zastoupení. PECL se nezabývá vztahem mezi zastoupeným a zástupcem, přesto však nebylo možné vyhnout se vlivu vnitřního vztahu, který se tak objevuje v ustanovení o důvodech zániku plné moci.

Svého pokračovatele našla Landova komise v roce 1999 v nově založené Studijní skupině pro Evropský občanský zákoník (*Study Group on A European Civil Code*, dále „Studijní skupina“). Jak napovídá samotný název, je jejím hlavním cílem formulovat principy stěžejních oblastí evropského soukromého práva¹²⁹ v podobě zákoníku. Jejimi členy jsou akademici z evropských států, kteří mají zásady pojmout z hlediska současné právní vědy a kteří výslovně prohlásili, že navazují na práci odvedenou Landovou komisí. Výsledky jejich činnosti jsou publikovány

---

¹²⁵ První část vyšla v anglickém jazyce v roce 1995. Další svazek, který revidoval první a doplnil ho o další úpravu, vyšel v anglickém jazyce v roce 1999. Konečně třetí část, kterou byly práce na PECL dokončeny, vyšla v anglickém jazyce v roce 2003. Všechny tyto části tvoří nedílný celek principů evropského smluvního práva.

¹²⁶ Článek 1:101 (3) „*These Principles may be applied when the parties: a) have agreed that their contract is to be governed by „general principles of law“, the „lex mercatoria“ or the like; or b) have not chosen any system or rules of law to govern their contract.*“

¹²⁷ HARTKAMP, A., HESSELINK, M., HONDIUS, E. a spol. *Towards a European Civil Code*. Nijmegen : Kluwer, 2004, str. 43.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Má jít o oblasti důležité zejména v rámci evropského vnitřního trhu, tedy o majetkové právo. Předmětem úpravy jsou konkrétně právo závazkové (obecné a zvláštní smluvní právo, mimosmluvní závazkové vztahy) a právo movitých věcí.

v sériích věnovaných jednotlivým právním institutům (*Principles of European Law*, dále „PEL“). Část zabývající se smluvním zastoupením a mandátní smlouvou by měla vyjít v roce 2009.

V roce 2001 zahájila Evropská komise proces konzultací a diskusí o tom, jakým způsobem mají být na evropské rovině řešeny problémy vyplývající z rozdílných národních úprav smluvního práva.¹³⁰ Komise od vlád a zainteresovaných skupin (společností, právníků, vysokoškolských pracovníků, sdružení spotřebitelů aj.) obdržela četné příspěvky, ve kterých bylo poukazováno na konkrétní problémy¹³¹, ale také na obecné problémy vznikající v důsledku odlišných národních úprav, které se projevují při aplikaci práva Evropských společenství a fungování vnitřního trhu¹³². Valná většina příspěvatelů vyjádřila názor, že řešením by bylo zlepšení smluvního práva na komunitární úrovni, a mnoho z nich se také vyslovilo pro vytvoření obecných principů. Alternativa spočívající v přijetí nových právních předpisů v oblasti evropského smluvního práva byla většinou příspěvatelů odmítnuta a jen malá část by přenechala problémy trhu.

V následujícím roce byla založena tzv. Acquis Group (*European Research Group on Existing EC Private Law*, dále „Acquis Group“), která se rovněž skládá ze zástupců téměř všech členských států. Jejím úkolem je systematicky zkoumat existující *acquis communautaire* a přispět tak objasnění obecné struktury vznikajícího soukromého práva Evropského společenství.

Dalším krokem Evropské komise v zahájeném procesu bylo představení Akčního plánu za koherentnější evropské smluvní právo (*Action Plan on A More Coherent European Contract Law*, dále jen „Akční plán“)¹³³ v roce 2003. Z dosavadních výsledků v něm mj. dovodila vhodnost sektorového přístupu. Jím má být společný referenční rámec (*common frame of reference*, dále jen „CFR“), coby veřejnosti přístupný dokument, který má orgánům Evropského společenství pomoci zaručit koherentnější úpravu komunitárních předpisů v oblasti smluvního práva. Zároveň má odpovídat potřebám a očekáváním účastníků vnitřního trhu. „*The creation of a common frame of reference is an intermediate step towards improving the quality of the Community acquis in the area of contract law*“¹³⁴ (Vytvoření společného referenčního rámce je prvním krokem ke zlepšení kvality práva Evropského společenství v oblasti smluvního práva). Akční plán navrhuje, že by se budoucí principy měly týkat především smluvních typů

¹³⁰ Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu, KOM (2001) konečné, Úř. věst. C 255/01.

¹³¹ Vytýkáno bylo např. že je na skutkový stav aplikovatelných více směrnic, které však kladou různé požadavky a vedou tak různým právní důsledkům, kritizována byla nedostatečná systematika směrnic a nesrovnalosti při aplikaci národních prováděcích předpisů.

¹³² Zmiňována byla zejména rozdílnost kogentních ustanovení smluvního práva členských států, která se stává ještě problematičtější v důsledku stále více užívaného elektronického právního styku.

¹³³ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě, KOM (2003) konečné, Úř. věst. C 63/01.

¹³⁴ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě, KOM (2003) konečné, Úř. věst. C 63/01, str. 10.

významných pro přeshraniční vztahy a dále obecných ustanovení (o uzavírání, platnosti, výkladu smluv, o nárocích atd.). Podkladem vědecké práce mají být nejen právní řády členských států, ale i judikatura národních soudních instancí (zejména těch nejvyšších) a analyzovány mají být i mezinárodní instrumenty (jako např. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980).

Vzhledem k pozitivnímu přijetí Akčního plánu se Komise budoucím CFR zabývala dále v dokumentu nazvaném Evropské smluvní právo a forma *acquis*: cesta vpřed.¹³⁵ V něm navrhla obsah budoucího dokumentu, který by měly tvořit principy, definice a modelová pravidla, a zároveň se vyjádřila i k jeho právní formě, která by měla být nezávazného charakteru.

S institucionální a finanční podporou Evropského společenství pokračovaly v následujících letech práce na dokumentu, ke kterým zaujímaly kladná stanoviska Evropský parlament i Rada.¹³⁶ Za účelem koordinace činností jednotlivých institucí byla v roce 2005 založena tzv. *Network of Excellence (Joint Network on European Private Law)*, která v sobě sdružuje mimo jiné Studijní skupinu, *Acquis Group* a *Insurance Contract Group*.¹³⁷

V prosinci 2007 předložily Studijní skupina a *Acquis Group* Evropské komisi první akademický návrh CFR (*Draft of a Common Frame of Reference*, dále „DCFR“)¹³⁸, který je nutné vnímat jako významný moment ve vývoji evropského práva. Po desetiletích soustavné vědecké práce byly formulovány principy soukromého práva, které mají sloužit zejména jako model pro budoucí politický CFR. Kromě toho je DCFR hodnotným přínosem pro jurisprudenci, výzkum a vzdělání a zákonodárcům evropských i třetích států nabízí inspiraci pro jejich právní úpravu.

DCFR vzniklo na základě komparativních studií komunitárního práva a práv členských států. S výslovným souhlasem Komise pro evropské smluvní právo převzalo část ustanovení PECL, které dále revidovalo a doplnilo o další úpravy (např. o „*specific contracts*“ – zvláštní typy smluv), od některých jeho ustanovení se naopak odchýlilo (zejména co do terminologie). Ačkoli tak DCFR vychází z formulací v PECL, má podstatně širší rozsah. Série PEL vydávané Studijní skupinou pak oproti DCFR obsahují doplňující materiály (právní komparace a překlady), které však nebudou zahrnuty do konečné verze CFR. Odlišovalo-li se ustanovení v PEL od ekvivalentního v DCFR, kompilační a redakční tým DCFR ho po konzultaci s autory daného PEL vhodně upravil. V době zatímního vydání DCFR nebylo jisté, zda bude konečná verze obsahovat i pravidla spotřebitelského práva.

¹³⁵ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě, KOM (2004) 0651 v konečném znění.

¹³⁶ Přehled přijatých dokumentů v průběhu vývoje na oficiálních webových stránkách Komise: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/index_en.htm

¹³⁷ Jedná se o síť několika univerzit, institucí a další organizací, v rámci níž pracuje v členských státech EU na 150 vědců.

¹³⁸ Zatímní vydání vyšlo v anglickém jazyce v únoru 2008.

Východiskem pro celý dokument DCFR je vyvážený soubor principů, ke kterým autoři dospěli metodou právní komparace. Přitom je však stále předmětem diskuse, zda by na začátku dokumentu neměly být upraveny „zásadní principy“ (*fundamental principles*) coby obecný návod pro uživatele. DCFR je tedy založeno na cílech a hodnotách, které jsou vyjádřeny v principech soukromého práva – zejména spravedlnosti, svobodě, ochraně lidských práv, ekonomické prosperitě, solidaritě a společenské odpovědnosti.¹³⁹ Kromě toho uznává další principy, které pramení z existence Evropské unie, a sice podporu vnitřního trhu a ochranu kulturní a jazykové plurality. Jako principy spíše formálnější povahy pak pojímá zákonnost, právní jistotu, předvídatelnost a efektivitu.

Převážnou část DCFR tvoří modelová pravidla, která, jak naznačuje jejich název, nemají mít normativní povahu, ale mají platit jakožto tzv. soft law. Je pak na jiných (zákonodárcích), aby byla pojata jako vynutitelná. Modelová pravidla jsou sestavena do deseti knih.¹⁴⁰

DCFR pak konečně obsahuje výčet definicí stěžejních pojmů pro soukromé právo. Tyto formulace mají sloužit jako návrhy pro budoucí jednotnou evropskou právní terminologii. Výčet samotných definicí pojmů jako např. smlouva, nárok, věřitel a dlužník, movitosti a nemovitosti, vlastnictví, je systematicky zaražen do přílohy, která je výslovně prohlášena za součást DCFR.

Smluvním zastoupením se DCFR zabývá na dvou místech. Ve druhé knize jsou upravena ustanovení o vnějším vztahu nazvané *Representation* (II. – 6:101 až 6:112) a čtvrtá kniha obsahuje ustanovení o vnitřním vztahu pojmenované *Mandate* (IV.D. – 1:101 až 7:104). Vzhledem k rozsahu této práce není možné zabývat se vybranými ustanoveními samostatně, a proto se v kapitole 6.3 omezím na srovnání obsahu těchto ustanovení s navrhovanou úpravu v budoucím českém občanském zákoníku.

6 SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ V NÁVRHU ČESKÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

6.1 Pojetí, východiska a průběh zpracování nového zákoníku

Po několika desetiletích, kdy byly změny občanského zákoníku respektující společenské poměry přijímány pouze ve formě novel, se má českému právnímu řádu dostat moderní civilněprávní

---

¹³⁹ Modelová pravidla mají vést k Aristotelově korektivní spravedlnosti. Svobodou je míněna zejména smluvní svoboda, ačkoli jsou přípustná důvodná a ospravedlnitelná omezení. Celá úprava DCFR má sloužit jednak k podpoře obecného prospěchu tím, že posiluje tržní síly, a dále má jednotlivcům umožňovat zvětšovat jejich ekonomické bohatství. Výrazem ochrany lidských práv je např. zákaz diskriminace ve smluvních a mimosmluvních vztazích. DCFR taktéž požaduje minimum solidarity mezi členy společnosti.

¹⁴⁰ *General provisions, Contracts and other juridical acts, Obligations and corresponding rights, Specific contracts and the rights and obligations arising from them, Benevolent intervention in another's affairs, Non-contractual liability arising out of damage caused to another, Unjustified enrichment, Acquisition and loss of ownership of goods, Proprietary security in movable assets, Trusts.*

kodifikace. Zákoník má představovat obecný kodex soukromého práva, který má člověku „umožnit i garantovat svobodné utváření soukromého života, a ponechat tedy co nejširší prostor svobodné iniciativě jednotlivce“¹⁴¹. Navrhovaná úprava (dále jen „návrh“)¹⁴² se proto zaměřuje na soukromá práva, která vznikají ze vzájemné interakce lidí. Tradičně je dělí na práva osobní a majetková, čemuž odpovídá také systematika návrhu zákoníku. Ten je rozdělen na pět částí, z nichž osobním právům se věnují první dvě – obecná ustanovení a rodinné právo, a následující dvě pojednávají o právech majetkových – nejprve absolutních (včetně práva dědického) a poté relativních. Závěrečná část pátá obsahuje ustanovení společná, přechodná a závěrečná.

Ideovými východisky při pracích na návrhu nového zákoníku bylo několik různých zdrojů. Hlavní inspirací byl vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937, který vycházel z obecného zákoníku občanského a zároveň bral v úvahu novější evropské zákoníky (mezi nimi také německý). Dále se při přípravě vycházelo z kritického zhodnocení právního vývoje na území České republiky od 19. století a v úvahu byly brány také moderní kontinentální zákoníky¹⁴³, co do nejnovějších úprav se zájem obracel i k zákoníku Québecu a Ruska. V neposlední řadě nemohly zůstat opominuty mezinárodní smlouvy, sekundární prameny evropského práva, ale také „návrhy vznikající na této úrovni“¹⁴⁴.

Návrh občanského zákoníku se opírá o tři základní přístupová hlediska. Zejména navazuje na klasické kontinentální úpravy, jejichž základy položilo římské právo, a přitom bere v úvahu tradici středoevropského právního myšlení. Dále se jednoznačně vypořádává s předchozími dvěma občanskými zákoníky, když deklaruje „kategorický rozchod s právními tradicemi totalitarismu“¹⁴⁵. Konečně dává návrhu nový ideový základ spočívající v respektu k osobnosti člověka. Nepostradatelné postavení mají Ústava ČR a Listina základních práv a svobod,¹⁴⁶ které jsou základním návodem pro „myšlenkové pojetí“¹⁴⁷. Občanského zákoníku se týkají nejvíce neporušitelnost přirozených práv člověka, princip právního státu a demokratické tradice.

Dnešní podoba návrhu občanského zákoníku je výsledkem dlouhodobých intenzivních příprav. Zahájeny byly již v 90. letech 20. století, kdy při Ministerstvu spravedlnosti ČR působila komise pro rekodifikaci občanského kodexu.¹⁴⁸ Ministr spravedlnosti v roce 2000 pověřil prof. Eliáše a doc. Zuklínovou, aby zpracovali věcný záměr a tím určili „koncepti

¹⁴¹ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, str. 20.

¹⁴² V současnosti je na oficiálních webových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR zveřejněn Návrh občanského zákoníku (již po oficiálním připomínkovém řízení).

¹⁴³ Především zákoník rakouský, švýcarský, německý, dále italský, nizozemský a polský.

¹⁴⁴ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, str. 17.

¹⁴⁵ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, str. 18.

¹⁴⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

¹⁴⁷ Tamtéž, str. 19.

¹⁴⁸ Jejimi členy byli zástupci široké právníkové veřejnosti – advokáti, notáři, soudci i akademičtí pracovníci.

budoucího zákoníku a základní obrysy řešení klíčových institutů¹⁴⁹. Poté, co Vláda ČR usnesením¹⁵⁰ věcný záměr v dubnu 2001 schválila, začal autorský tým vedený prof. Eliášem vypracovávat paragrafované znění nového kodexu. Již od počátku byly návrhy jednotlivých ustanovení zveřejňovány prostřednictvím internetu a široká veřejnost se s nimi mohla seznamovat a spoluutvářet je. První verze celého návrhu občanského zákoníku byla představena v květnu 2005 a mohla tak začít veřejná diskuse¹⁵¹. Po dvouletém kritickém hodnocení byla v květnu 2007 představena druhá verze občanského zákoníku, která mohla být rozeslána do oficiálního připomínkového řízení. Po vypořádání se s připomínkami byl v lednu 2009 návrh zákoníku předložen vládě k dalšímu projednání.

6.2 Navrhovaná úprava s připomínkami k současné úpravě

Právnímu institutu zastoupení je v návrhu nového občanského zákoníku věnována celá samostatná Hlava III pojmenovaná Zastoupení, která je zařazena do Části první. Tato hlava se dále logicky člení na Díl 1 – Všeobecná ustanovení, Díl 2 – Smluvní zastoupení a konečně Díl 3 – Zákonné zastoupení a opatrovnictví. Vnitřní vztah může být založen podle smlouvy, která je upravená v Části čtvrté (Relativní majetková práva), Hlavě II (Závazky z právních jednání), Dílu 5 nazvaném Smlouvy příkazního typu.

Již ze systematiky je patrná významná změna, která zohledňuje kritiku stávající úpravy. Namísto dosavadního smluvního a zákonného zastoupení návrh rozlišuje také opatrovnictví¹⁵², které vzniká na základě konstitutivního rozhodnutí soudu.

Všeobecná ustanovení k zastoupení (§ 398 až 401 návrhu) zásadně vycházejí ze současných ustanovení (§ 22 až 24 OZ). Na začátku je charakterizováno zastoupení pomocí přičitatelnosti právních účinků a vymezen je i zástupce – coby osoba, která je oprávněna právně jednat jménem jiného. Nezměněné zůstávají i požadavky na osobu zástupce, který musí být způsobilý právně jednat v příslušné záležitosti a jeho zájmy nesmí odporovat zájmům zastoupeného. V zájmu ochrany třetí osoby se však nově navrhuje výjimka, dle které by nezpůsobilost zástupce nebyla relevantní vůči osobě, která o této skutečnosti nevěděla ani vědět nemohla. Zástupce je i nadále povinen jednat zásadně osobně. Dalšího zástupce může pověřit na základě ujednání se zastoupeným nebo nově také v případě, kdy to vyžaduje nutná potřeba. Výslovně je pak zakotvena odpovědnost zástupce za řádný výběr substitučního zástupce.

¹⁴⁹ Oficiální webové stránky k novému občanskému zákoníku v rubrice „Obecně o zákoníku“: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecne-o-zakoniku.html>.

¹⁵⁰ Usnesení č. 345 ze dne 18. 4. 2001.

¹⁵¹ Zejména na Právnické fakultě v Praze a Olomouci, stejně jako při Ústavu státu a práva Akademie ČR, byly pořádány konference a diskusní fóra, kterých se účastnili také uznávaní zahraniční akademici a juristé.

¹⁵² Návrh přitom počítá také s možností ustanovit opatrovníka právnické osobě - § 446 až 448.

Zarážející je však, proč návrh výslovně nestanoví, že i z jednání dalšího zástupce vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému. Návrh počítá s možností ustanovení více zástupců pro tutéž záležitost a shodně se současným zákoníkem vyžaduje, aby tito jednali společně, není-li ujednáno či zákonem stanoveno jinak. Do všeobecných ustanoveních je nově zařazeno překročení zástupčího oprávnění a jednání neoprávněnou osobou. Taková jednání mohou zastoupeného zavazovat jen tehdy, když je bez zbytečného odkladu schváleny.¹⁵³ Explicitně se stanoví, že je z takových jednání zavázána sama jednající osoba. Třetí osoba, se kterou bylo jednáno a která byla v dobré víře, pak může na jednající osobě požadovat plnění nebo náhradu škody.

Díl 2, který pojednává o smluvním zastoupení, se dále člení na Oddíl 1 – Všeobecná ustanovení a Oddíl 2 – Prokuru. Důvodová zpráva vysvětluje nesprávnost současného názvu Zastoupení na základě plné moci a nutnost navrhovaného pojmenování Smluvní zastoupení. Odůvodňuje to právním titulem vzniku tohoto druhu zastoupení, kterým je smlouva o zastoupení a nikoli plná moc, která má toliko legitimační funkci. Tento názor však nezastávám a domnívám se, že by ze systematického hlediska bylo vhodnější ponechat současný název. Plně odpovídá rozlišování vnějšího a vnitřního vztahu, kdy je v Části první upraven vztah zastoupeného, resp. zástupce vůči třetím osobám, a v Části čtvrté (relativních majetkových právech) potom závazkový vztah. Navíc podmínkou přičitatelnosti právních účinků zastoupenému není existence smluvního vztahu, nýbrž objektivní existence plné moci. Nesprávnost navrhované úpravy se zakládá na nedůsledném rozlišování obou vztahů¹⁵⁴, které je vzhledem k nezájmu právní vědy o toto téma pochopitelné, avšak se kterým bychom se neměli spokojit. Namísto kritiky současného označení a „rozporu“ mezi ním a dikcí § 23 OZ by stačila jedna věta v komentářích k zákoníku a v učebnicích občanského práva hmotného, která by čtenáře upozornila na vnitřní a vnější vztah a „vnesla by tak jasno“ do celého institutu.

Kromě vysvětlení k volbě daného názvu však důvodová zpráva toliko konstatuje, že „návrh vychází z právní úpravy dosavadní (§ 31 až 33b OZ), pouze s drobnými věcnými jazykovými a systematickými změnami“¹⁵⁵.

§ 402 návrhu občanského zákoníku koresponduje s označením daného oddílu, když stanoví, že zastoupení vznikne, pokud si to strany ujednájí. S tímto pojetím souhlasím, neboť (jak jsem již rozebrala v 2.3) bude při udělení plné moci vždy existovat ujednání – alespoň konkludentní. S ohledem na to, že zastávám pojetí odlišující vnitřní a vnější vztah, však § 402 větu 1. návrhu považuji za nadbytečnou, jelikož lze existenci ujednání interpretací dovodit.

¹⁵³ Návrh daného ustanovení ovšem postrádá určení počátku běhu lhůty, na rozdíl od § 407 návrhu.

¹⁵⁴ Nejdříve je nutné ptát se odděleně po právním titulu vztahu vnějšího a vnitřního a teprve poté je možné podmiňovat jeden vztah (vnější) – resp. jeho vznik – druhým (vnitřním).

¹⁵⁵ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, str. 101.

Měla-li by ale i přesto tato dikce v novém zákoníku zůstat, měl by se Díl 2 nazývat Zastoupení na základě plné moci.¹⁵⁶ Ve stejném ustanovení je dále upraveno jednání více zmocněnců, které odpovídá současnému pojetí. Zároveň však nově chrání dobrou víru třetí osoby, když se lze požadavku jednání všech zmocněnců vůči ní dovolat, jen muselo-li jí to být známo. § 402 odst. 2 návrhu dále stanoví rozsah zástupčího oprávnění jako obsahovou náležitost plné moci a shodně se stávajícím zákoníkem upravuje formu plné moci.¹⁵⁷ Explicitně je i nadále upravena možnost právnické osoby být zmocněncem a způsob jejího jednání v takovém případě (§ 404 návrhu). Návrh také přejímá princip zřejmosti jednání za jiného a nevyvratitelnou právní domněnku (§ 406 návrhu). Nesrozumitelným se zdá být § 406 odst. 2 návrhu, který se týká omezené plné moci. Dle něj se překročení pokynů v plné moci za předpokladu, že musely být známy osobě, se kterou zmocněnec jednal, považuje za porušení zástupčího oprávnění. Uvození daného odstavce slovy „Jsou-li *takové* pokyny...“ (zvýraznil autor) spolu s faktem, že návrh v žádném ustanovení neupravuje tzv. vnitřní pokyny vyvolává dojem, že je toto ustanovení namířeno na úpravu účinků pokynů daných zmocnitelem zmocněnci v rámci vnitřního vztahu – tedy pokynů, které z plné moci naopak nevyplývají. Úplné novum představuje § 405 návrhu, jehož účelem je ochrana třetí osoby v případech tzv. zdánlivé plné moci, kdy osoba vyvolá domněnku, že zmocnila někoho jiného k právnímu jednání. Je-li třetí osoba v dobré víře a mohla-li rozumně předpokládat, že zmocnění bylo uděleno, nemůže se tato osoba nedostatku zmocnění dovolat. Srozumitelnější formulace se dostalo ustanovením upravující překročení zástupčího oprávnění a jednání bez oprávnění. První situace je upravena v § 407 návrhu a říká, že pokud zmocnitel s takovým jednáním nesouhlasí, musí svůj nesouhlas sdělit osobě, se kterou zmocněnec jednal, bez zbytečného odkladu poté, co se o překročení dozvěděl. Jinak se stanoví nevyvratitelná právní domněnka, že zmocnitel jednání schválil, ze které existuje výjimka v případech, že třetí osoba nebyla o nedostatku plné moci v dobré víře.¹⁵⁸ Druhý případ však ustanovení o smluvním zastoupení výslovně neregulují, a proto se aplikuje § 401 odst. 1 věta 2. návrhu – zastoupený bude zavázán pouze tehdy, když jednání bez zbytečného odkladu schválí.¹⁵⁹ § 408 a 409 návrhu se zabývají zánikem zmocnění, jehož úprava kopíruje stávající, pouze s určitými systematickými odchylkami. Neodvolatelnost plné moci je zakotvena v § 403 návrhu s tím, že ujedná-li si strany pro odvolání určité důvody, nelze zmocnění odvolat z jiného

---

¹⁵⁶ I pak by však bylo nutné poukázat na smysl rozlišování vnitřního a vnějšího vztahu, aby bylo dosti zřetelné, proč se v názvu užívá plná moc a ve vzniku ujednání.

¹⁵⁷ Formulaci § 31 odst. 1 věta 1. občanského zákoníku považuji za srozumitelnější a jasnější, neboť stanoví, že „Zmocnitel udělí *za tímto účelem* plnou moc zmocněnci...“ (zvýraznil autor) – tedy za účelem zastoupení. Návrh občanského zákoníku naproti tomu v § 402 odst. 2 pouze uvádí, že „Zmocnitel uvede rozsah zástupčího oprávnění v plné moci“. Zřetelně tak vyzdvihuje ujednání stran (§ 402 odst. 1 návrhu) a plnou moc, jejíž existence je na rozdíl od ujednání podmínkou platného zastoupení s účinky pro zastoupeného, „odsouvá až na druhé místo“.

¹⁵⁸ Tato výjimka je zřejmě namířena zejména na případ tzv. koluze, kdy zmocněnec a třetí osoba jednájí vědomě ke škodě zmocnitele.

¹⁵⁹ Viz poznámka pod čarou č. 155.

důvodu. Výjimku představují pouze situace, kdy má zmocnitel pro odvolání zvlášť závažný důvod. Zanikne-li zmocnění, je zmocněnec nově povinen vydat bez zbytečného odkladu vše, co mu zmocnitel propůjčil nebo co pro zmocnitele získal. V případě smrti zmocněnce má tuto povinnost každý, kdo má tyto věci u sebe.

6.3 Porovnání navrhované úpravy s BGB a DCFR

Na následujících stránkách porovnáám návrh s německým občanským zákoníkem a návrhem společného referenčního rámce, přičemž se zaměřím na nejvýznamnější odlišnosti či novinky.

Na okraj lze podotknout, že žádná z těchto tří úprav neobsahuje definici samotného smluvního zastoupení. Přesto se dají jeho charakteristické znaky jednoznačně vyvodit a nemohou tak vznikat pochybnosti. Praktickým se zdá být první článek DCFR ke smluvnímu zastoupení (čl. II. – 6:101), který výslovně stanoví působnost následujících článků tak, že se vztahují na vnější vztahy vzniklé na základě zastoupení (a to konkrétně na vztahy mezi zastoupeným a třetí osobou a mezi zástupcem a třetí osobou) a dále na situace, kdy se osoba za zástupce pouze vydává, aniž by byla skutečně zmocněna. Navíc třetí odstavec daného článku konstatuje, že úprava smluvního zastoupení není aplikovatelná na vnitřní vztah.

DCFR (čl. II. – 6:102) dále obsahuje definici pěti základních pojmu tohoto institutu – zástupce, zástupčího oprávnění, udělení zástupčího oprávnění, jednání bez oprávnění a třetí osoby. Návrh nového občanského zákoníku se potom omezuje na definici pojmu zástupce (§ 398) a BGB na definici plné moci (§ 166 odst. 2 věta 1.). S ohledem na rozdílnou povahu a účel zákoníků a DCFR je však odlišný přístup k definicím zcela patřičný a nelze tak vnímat negativně, že národní úpravy nedefinují více pojmů.

Hned ze dvou ohledů je významný § 402 odst. 1 věta 1. návrhu českého zákoníku, který stanoví: „Ujedná-li si to strany, zastupuje jedna z nich druhou v ujednaném rozsahu jako zmocněnec.“ Touto dikcí byla „elegantně“ vyřešena problematika aktivního a pasivního zastoupení, stejně jako rozsah jednání, na které se má zastoupení vztahovat. Ačkoli z této formulace lze dovodit, že se má zastoupení vztahovat i na přijímání sdělení, oznámení a věcí, výslovné zakotvení pasivního zastoupení, např. podle německého vzoru (§ 164 odst. 3 BGB) by bylo jen žádoucí. Z dané věty dále nelze vyčíst, na co se může zastoupení vztahovat. Přitom je z povahy daného institutu nezbytné, aby se aplikovalo pouze na jednání, které mají právní následky,¹⁶⁰ což vyplývá i z formulace § 398 odst. 1 a § 406 odst. 1 návrhu.

V § 406 odst. 1 návrhu se stanoví, že jednání osoby jakožto zmocněnce jménem a na účet zmocnitele musí vyplývat z „právního jednání“, což koresponduje s předchozí úpravou, dle které

---

¹⁶⁰ Návrh na místo termínu „právní úkon“ zavádí termín „právní jednání“ (§ 476 a násl.).

toto musí vyplývat z „právního úkonu“ (§ 32 odst. 1 OZ). Taková formulace je však příliš úzká. Německá zákonná dikce (§ 164 odst. 1 věta 2. BGB) se zdá být vhodnější, když stanoví, že tato skutečnost může vyplývat buď výslovně z projevu vůle nebo z okolností.

Problematiku, které je právem věnována značná pozornost, představuje jednání více zmocněnců. Český návrh přebírá současný zákonný požadavek, aby jednali všichni zmocněnci společně, není-li určeno nic jiného. DCFR naproti tomu koncipuje opačné pojetí, dle kterého je v takovém případě oprávněn jednat každý zmocněnec samostatně (čl. II. – 6:110). BGB sice neobsahuje ustanovení o kolektivním zastupování, ale právní věda dovozuje, že takoví zmocněnci nemusí nutně jednat společně. Situace se pak bude posuzovat individuálně dle uděleného zmocnění. V jádru se v těchto případech jedná o to, zda upřednostnit ochranu zájmů zmocnitele (který v zájmu vzájemné kontroly zmocní více osob) nebo ochranu třetí osoby (která nemusí, popř. v některých případech ani nemůže poznat, že je zmocněnec ve svém jednání omezen oprávněními dalších zmocněnců).¹⁶¹ Konstrukci, kterou zvolil návrh českého zákoníku, nakonec považuji za vhodný kompromis. Společné jednání zmocněnců totiž vyžaduje pouze v případě, kdy to třetí osobě muselo být známo.

Co se týče podmínek platného zastoupení je otázkou, zda je návrh se svým požadavkem způsobilosti zmocněnce k danému úkonu vhodný, a to i s ohledem na pasivní zastoupení. Vzorem by mohl být BGB, který vyžaduje pouze omezenou způsobilost k právním úkonům.

Odlíšná pojetí daných dokumentů nalezneme dále pro úpravu substitučního zastoupení. DCFR umožňuje v čl. II. – 6:104 (3) zmocněnci udělit další zmocnění jiné osobě, aby jednala jménem zmocnitele. Jediné omezení stanoví pro situace, kdy se od zmocněnce rozumně očekává, že bude jednat osobně. Také německá jurisprudencí dovoluje další zastoupení v případech, kdy není nutné osobní jednání zmocněnce nebo když to zmocnitel výslovně dovolí. Návrh české úpravy naproti tomu vedle výslovného ujednání se zmocnitelem dovoluje substituční zastoupení jen v případech „nutné potřeby“ (§ 400 návrhu) a omezuje tak významným způsobem jednání zmocněnce a ve svém důsledku ohrožuje i zájmy zmocnitele. Za zvážení by tedy stála opačná konstrukce dovolující ustanovení dalšího zástupce tam, kde to zákon výslovně nezakazuje (nebo nestanoví něco jiného), nebo formulace obsažená v DCFR.¹⁶²

Na první pohled odlišné zákonné konstrukce formy plné moci jsou si ve skutečnosti dosti podobné. Všeobecně panuje jednota v tom, že ustanovení BGB o bezformálnosti plné moci (§ 167 odst. 2 BGB) musí být teleologicky redukováno. Nejednotný je pouze názor na způsob, kdy by někteří volili úpravu české podoby (vázanost formy plné moci na formu daného úkonu) a

¹⁶¹ Více DROBNIG, U. Zastoupení v budoucím evropském soukromém právu a český návrh. In *Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008, str. 56-57, 59.

¹⁶² Obdobně TICHÝL, L. Základní otázky smluvního zastoupení. In *Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008, str. 84.

jiní by k určování formy přistupovali diferencovaně podle jednotlivých případů. Návrh společného referenčního rámce neobsahuje úpravu formy, neboť „v zásadě neexistuje žádná povinná forma“¹⁶³. Čl. II. – 6:103 (2) DCFR pouze říká, že plná moc může být udělena výslovně nebo mlčky.

Neshody panují již tradičně ohledně neodvolatelnosti plné moci. Český návrh vychází z nemožnosti zmocnitele platně se vzdát svého práva odvolat zmocnění. Připouští toliko omezení, když si strany (tj. zmocnitel a zmocněnec) mohou ujednat určité důvody pro odvolání. I pak však bude odvolání možné z jiného, a sice závažného, důvodu. BGB umožňuje udělení neodvolatelné plné moci, pokud tak vyplývá ze základního vztahu – zmocnitel a zmocněnec si ji mohou ujednat, jurisprudencí je však dovozována také možnost jednostranného vzdání se práva odvolat plnou moc. I pro případy neodvolatelné plné moci však německá právní věda připouští možnost odvolání, a to ze závažného důvodu. DCFR se v čl. II. – 6:112 (2) nakonec přiklonil k dovolení neodvolatelné plné moci, i když ji PECL původně odmítl.¹⁶⁴

Český návrh jako jediný zakotvuje výslovně možnost právnícké osoby být zmocněncem (spolu se způsobem jednání), avšak tuto možnost zmiňuje i německá literatura. DCFR naproti tomu s právníckou osobou coby zmocněncem nepočítá, neboť taková konstrukce „nemá v evropských projektech žádnou obdobu“¹⁶⁵.

Ohledně zdánlivé plné moci převzal § 405 odst. 1 českého návrhu formulaci z čl. II. – 6:103 (3) DCFR.

Rozdílné pojetí zakotvují tyto tři dokumenty ohledně subjektivních elementů a jejich přičitatelnosti. DCFR (čl. II. – 1:105) vychází ze zásady, že rozhodující je osoba zástupce, která právní úkon činí. Český návrh (§ 406 odst. 3 návrhu) upravuje problematiku totožně se současným zákoníkem tak, že rozhodující je zásadně dobrá víra a vědění zastoupeného a výjimku stanoví jen pro okolnosti, které byly zástupci známy již před vznikem zastoupení. BGB potom v § 166 rozumně kombinuje oba přístupy. Rozhodující je zásadně osoba zástupce a dobrá víra a vědění zastoupeného se zástupci přičítají, pokud jednal podle pokynů zastoupeného.

Také zánik plné moci upravují porovnávané právní dokumenty odlišně. Český návrh obsahuje relativně obsáhlý výčet způsobů zániku – vykonání úkonu, jednostranné ukončení, smrt. Nejvíce se přitom věnuje odvolání plné moci zmocnitelem (§ 408, § 403, § 405 odst. 2 návrhu). BGB je oproti české úpravě stručnější co do důvodů (osud základního vztahu a odvolání), ale ustanovení týkající se zániku je s ohledem na různé způsoby udělení plné moci a

¹⁶³ DROBNIG, U. Zastoupení v budoucím evropském soukromém právu a český návrh. In *Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008, str. 60.

¹⁶⁴ Je-li zastoupený vůči třetí osobě zavázán neomezit či neukončit plnou moc, zůstává plná moc platná, a to dokonce i kdyby třetí strana o omezení či ukončení věděla.

¹⁶⁵ DROBNIG, U. Zastoupení v budoucím evropském soukromém právu a český návrh. In *Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008, str. 60.

na rozlišování plné moci vnitřní a vnější více. Pro český návrh by byla podnětná zejména úprava § 175, popř. § 176 BGB, kdy je zástupce po zániku plné moci povinen vrátit její listinu zastoupenému, popř. ji zastoupený může veřejně prohlásit za neúčinnou. DCFR se od obou národních úprav značně odchyľuje, v prvé řádě již tím, že čl. II. – 6:112 vztahuje nejen na ukončení, ale i na omezení plné moci. V prvním odstavci se stanoví, že zánik nebo omezení plné moci vůči třetí osobě jsou účinné až v okamžiku, kdy se o nich třetí osoba dozví nebo kdy je možné rozumně předpokládat, že o nich ví. Třetí odstavec pak zakotvuje právní domněnku, kdy to třetí osoba mohla vědět – zejména když byly zánik nebo omezení provedeny stejným způsobem jako udělení plné moci. Poslední odstavec chrání zájmy zastoupeného nebo jeho nástupce tak, že prodlužuje trvání plné moci na rozumnou dobu pro výkon nezbytných opatření.

Co do úpravy překročení plné moci či jednání bez oprávnění jsou si národní úpravy i DCFR relativně podobné. Český návrh v případě překročení oprávnění zmocněncem posílil ochranu zmocnitele, když v důsledku neschválení, resp. opožděného schválení může nastat právní domněnka jen za současné existence dobré víry třetí osoby. Německá úprava (§ 177 BGB) i DCFR (čl. II. – 6:107) však zastoupeného chrání „absolutně“, když bez jeho schválení nemůže být zastoupený z jednání zástupce zavázán. DCFR v čl. II. – 6:111 rovněž stanoví možnost zastoupeného schválit jednání zástupce, avšak třetí strana může určit rozumnou dobu, ve které má ke schválení dojít. Český zákoník a BGB stanoví právo třetí strany na splnění závazku nebo na náhradu škody, DCFR opravňuje třetí stranu jen k náhradě škody¹⁶⁶. Na rozdíl od obou národních úprav přitom DCFR výslovně stanoví (čl. II. – 6:107 (1)), že jednání bez oprávnění, resp. jeho překročení nezakládá ani právní účinky mezi zástupcem a třetí osobou.

Jako výrazný nedostatek českého návrhu lze vnímat chybějící úpravu tzv. samokontrahování. BGB obsahuje ve svém stručném § 181 zákaz zástupce provádět úkony jménem zastoupeného vůči sobě nebo jako zástupce dvou osob jmény těchto osob. Rovněž německá právní věda se tomuto tématu věnuje, celkem se připouští tři výjimky (souhlas zastoupeného, splnění závazku, toliko právní výhodnost jednání pro zastoupeného). DCFR tyto případy označuje za kolizi zájmů (čl. II. – 6:109) a obsahuje i výčet výjimek, kdy je takové jednání pro zastoupeného závazné (dal-li k němu předchozí souhlas, když zastoupený proti konfliktu zájmu, o kterém ho zástupce zpravil, v rozumné době neprotestoval, když zastoupený jinak věděl či mohl vědět o konfliktu, ale neprotestoval nebo konečně když k tomu byl zástupce v určitých případech samokontrahování a jednání jmény více osob oprávněn).

Nakonec se zmíním o dvou úpravách DCFR, ke kterým v národních úpravách nenalezneme ekvivalentní ustanovení. Čl. II. – 6:106 DCFR je odrazem anglické úpravy a říká,

---

¹⁶⁶ Dle čl. II. – 6:107 (2) DCFR je třetí osoba oprávněna po zástupci požadovat náhradu pozitivní škody – její postavení má být tedy stejné, jako kdyby zástupce měl oprávnění a smlouva by nebyla splněna.

že jedná-li zástupce v rámci zástupčího oprávnění svým jménem, bude mít takové jednání právní účinky nikoli pro zastoupeného ale pro zástupce. Tato úprava však v rámci ostatních ustanovení o zastoupení postrádá smyslu, neboť lze tyto právní účinky dovodit z podmínek platnosti zastoupení (čl. II. – 6:105 DCFR).¹⁶⁷ Neznámá je dále formulace v čl. II. – 6:108 DCFR o neznámém zastoupeném. Jedná-li zástupce jménem zastoupeného, jehož totožnost má být odhalena až později, avšak není odhalena v rozumné době určené druhou stranou, bude z jednání zavázán sám zástupce.

6.4 Zhodnocení navrhované úpravy

Rozhodnutí o přijetí nového občanského zákoníku vytvořilo prostor pro novou formulaci a pojetí základních institutů soukromého práva, mezi nimiž má smluvní zastoupení své nepostradatelné místo. S ohledem na široký záběr inspiračních zdrojů, který neopominul ani současný vývoj na poli evropského soukromého práva, se daly očekávat mnohé změny k lepšímu či zcela nové úpravy odpovídající základnímu právu člověka utvářet si svobodně svoji privátní sféru a zároveň také potřebě ochrany dobré víry třetích osob.

Institut smluvního zastoupení v návrhu doznal ovšem jen minimálních změn, které je třeba uvítat, ale s jejichž rozsahem se nelze spokojit. I když pomineme tradičně sporné problematické okruhy jakými je třeba neodvolatelnost plné moci nebo jednání více zmocněnců, zbývá mnoho dalších základních otázek, které nejsou řešeny dostatečně, popř. vůbec (způsobilost zmocněnce, substituční zastoupení, samokontrahování aj.). Důvodová zpráva se přitom vůbec nevypořádává s tím, co k převzetí stávající úpravy vedlo nebo s tím, proč nebyla přijata podrobnější a vhodnější reglementace.

Z takového přístupu vyplývá znepokojivý důsledek – totiž neexistence hlubšího zájmu právní vědy o toto téma, které zdaleka není samozřejmé a jednoznačné. Evidentně tak trvá dosavadní stav, kdy právní věda neřeší otázky, které při studiu i aplikaci daných ustanovení vyvstávají. Přitom právě komparativní způsob práce dává mnoho příležitostí k diskusi o správnosti a vhodnosti dané úpravy. Je možné namítnout, že DCFR coby společný dokument pro právní systém kontinentální i anglosaský obsahuje „kompromisy“, které nejsou na náš právní řád aplikovatelné. O to více je však možné opřít se německou úpravou s její dlouhodobou demokratickou tradicí a značnou pozorností věnovanou smluvnímu zastoupení.

Dovoluji si tvrdit, že je jen otázkou času, kdy se nedostatečná úprava dalekosáhleji projeví v praxi. Potom už však bude nezbytně nutné hledat odpovědi na vzniklé otázky.

---

¹⁶⁷ Taktéž DROBNIG, U. Zastoupení v budoucím evropském soukromém právu a český návrh. In *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 9. listopadu a 4. prosince 2007*. Praha : ASPI, 2008, str. 55.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

7.1 Knihy

ASSOCIATION HENRI CAPITANT DES AMIS DE LA CULTURE JURIDIQUE FRANÇAISE, SOCIÉTÉ DE LÉGISLATION COMPARÉE. *European Contract Law. Materials for a Common Frame of Reference: Terminology, Guiding Principles, Model Rules.* Mnichov : Sellier, European Law Publ., 2008.

BAR, CH., ZIMMERMANN, R. *Grundregeln des Europäischen Vertragsrechts, Teile I und II.* Mnichov : Sellier, European Law Publ., 2002.

COMMISSION ON EUROPEAN CONTRACT LAW. *Principles of European Contract Law. Part III.* Haag : Kluwer Law International, 2003.

DVOŘÁK, J., KINDL, M. *Pocita Martě Knappové.* 1. vyd. Praha : ASPI, a.s., 2005.

ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek.* Praha : Linde Praha, a.s., 2008.

FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné.* Plzeň : Aleš Čeněk, 2007.

HARTKAMP, A., HESSELINK, M., HONDIUS, E. a spol. *Towards a European Civil Code.* 3. vyd. Nijmegen : Kluwer Law International, Ars Aequi Libri, 2004.

KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo.* 2. vyd. Praha : C.H.Beck, 1995.

KNAPP, V. *Teorie práva.* 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 1995.

KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné 1.* 4. vyd. Praha : ASPI, 2005.

LEIPOLD, D. *BGB 1. Einführung und Allgemeiner Teil.* 4. vyd. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007.

MEDICUS, D. *Bürgerliches Recht.* 18. vyd. Kolín : Carl Heymanns Verlag KG, 1999.

MUSIELAK, H. J. *Grundkurs BGB.* 8. vyd. Mnichov : C. H. Beck, 2003.

PAWLOWSKI, H. M. *Allgemeiner Teil des BGB.* 7. vyd. Heidelberg : C. F. Müller Verlag, 2003.

PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. I. díl.* Praha : ASPI, 2005.

RANIERI, F. *Europäisches Obligationsrecht.* 2. vyd. Vídeň : Springer-Verlag, 2003.

SÄCKER, F. J. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch.* 4. vyd. Mnichov : C. H. Beck, 2001.

SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. *Civilní kodexy 1811 - 1950 - 1964.* 1. vyd. Brno : Doplněk, 1993.

SOERGEL, T. *Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Band 1. Allgemeiner Teil (§§ 1 – 240).* 12. vyd. Stuttgart : Verlag W. Kohlhammer, 1988.

SOUKUP, L. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990.* 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002.

STAUDINGER, J. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 1. Allgemeiner Teil (§§ 164 – 240)*. Berlín : Sellier – de Gruyter, 2004.

STUDY GROUP ON A EUROPEAN CIVIL CODE, RESEARCH GROUP ON EC PRIVATE LAW. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference. Interim Outline Edition*. Mnichov : Sellier, European Law Publ., 2008.

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2008.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných dne 9. listopadu 2007 a 4. prosince 2007*. 1. vyd. Praha : ASPI, a. s., 2008.

URFUS, V. *Historické základy novodobého práva soukromého*. 2. vyd. Praha : C.H.Beck, 2001.

7.2 Články

MYSLIL, S. Plná moc udělená více zmocněncům. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 2.

NEDELKA, M., ŘÍHA, P. Prohlášení zmocněnce o přijetí plné moci – její povinná náležitost? *Právní rozhledy*, 2005, č. 4.

SPÁČIL, J. Poznámky k problematice zastoupení na základě plné moci. *Právo a podnikání*, 1996, č. 1.

TICHÝ, L. Unifikace soukromého práva v EU a naše kodifikace. *Právní rozhledy*, 2005, č. 6.

TOMÁŠEK, M. Lesk a bída „europeizace“ občanského práva. *Právník*, 2004, č. 1.

7.3 Judikatura

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. ledna 2003 sp. zn. I. ÚS 433/01.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. prosince 1995 sp. zn. Odon 28/95.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. prosince 2000 sp. zn. 22 Cdo 1134/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. ledna 2002 sp. zn. 22 Cdo 870/2000.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. srpna 2002 sp. zn. 29 Odo 733/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. března 2004 sp. zn. 22 Cdo 46/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. dubna 2005 sp. zn. 32 Odo 129/2004.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. října 2006 sp. zn. 29 Odo 1166/2004.

BGH, Urteil vom 11. Juli 1952 – V ZR 80/52.

BGH, Urteil vom 15. Dezember 1955 – II ZR 181/54.

BGH Urteil vom 23. Februar 1979 – V ZR 171/77.

BGH, Urteil vom 7. November 2001 – VIII ZR 13/01.

BGH, Urteil vom 16. März 2006 – III ZR 152/05.

7.4 Ostatní

Oficiální webové stránky návrhu občanského zákoníku:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>

Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference. Outline Edition: <http://www.law-net.eu>

Oficiální webové stránky Komise EU pro evropské smluvní právo:
http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law

Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu, KOM (2001) konečné, Úř. věst. C 255/01.

Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě, KOM (2003) konečné, Úř. věst. C 63/01.

Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě, KOM (2004) 0651 v konečném znění.

Zpráva Komise, KOM (2005) 456 v konečném znění.

Zpráva Komise, KOM (2007) 447 v konečném znění.

Oficiální webové stránky Bundesministerium für Justiz: <http://www.bmj.bund.de>

Oficiální webové stránky Studijní skupiny pro Evropský občanský zákoník: www.sgecc.net

Oficiální webové stránky Acquis Group: <http://www.acquis-group.org>

Oficiální webové stránky Joint Network on European Private Law: <http://www.copec1.org>

Oficiální webové stránky Mezinárodního institutu pro sjednocení soukromého práva
<http://www.unidroit.org>

LEGAL COMPARISON OF REPRESENTATION GRANTED BY THE PRINCIPAL UNDER THE CZECH AND GERMAN CIVIL CODE WITH REGARD TO THE PROPOSAL OF A NEW CZECH CIVIL CODE

Legal representation (agency) belongs to the most important legal institutes within the private autonomy of each person. Acting on behalf of the principal, the representative (agent) has the authority to affect directly the legal position of the principal.

The valid Czech Civil Code of 1964 regulates this legal institute in only a few provisions, the commentaries on this Act and civil law books deal only with the basic information and there is not a single Czech monograph on this topic. It may invoke that this institute is not the complicated one but this would be fully wrong. There are many questions regarding the relationship between the principal and the representative or between the representative and the third party. A lot of problems are traditionally caused by the legal authority, its scope and ending.

In order to create a modern private law in the Czech Republic, which should put an end to the legal development of the past decades influenced by socialism, a new Civil Code should be created. This gives a chance also to a better regulation of agency adequate to the right of people to determine their private sphere and to the protection of third parties in good faith.

The German civil law always represented an alternative to the Austrian civil law the Czech is based on. German jurisprudence and courts deal with representation in detail and also the German Civil Code involves much more provisions on this topic. That is why the German regulation can be an inspiration for the Czech one.

Moreover, a recent development on the field of European private law should not get out of sight. Especially the Common Frame of Reference, which can be seen as a step toward a European Civil Code, may contribute to the future Czech regulation.

This work comprises of six chapters with stress on the current Czech and German regulation and their comparison. After a short introduction into the Europeanization a comparison of the Czech proposal and the German Civil Code as well as the Draft of Common Frame of Reference follows.

Representation (Agency)

Czech Civil Code

Legal Comparison